

ఈ నాటకమున వచ్చు పాత్రలు.

ప్రథమాంకము.

1 సూత్రధారుడు.

2 నటి.

3 ధర్మరాజు.

4 భీముడు.

5 అర్జునుడు.

6 నకులుడు.

7 సహదేవుడు.

8 ద్రాపది.

9 ధాన్యుడు.

ద్వితీయాంకము.

1 పాండవపంచకము.

2 ద్రాపది.

3 ధర్మదేవత.

తృతీయాంకము.

1 అతివినయుడు.

2 ప్రియంబదుడు } నేవకులు.

3 కీచకుడు.

4 మాలిని.

5 సుధేష్ఠ.

చతుర్థాంకము.

1 సుశీల. } కీచకుననుచారిణి

2 చారుమతి. } లు.

3 విరటుడు.

4 కంకభట్టు.

5 దామగంధి.

6 తంత్రీపాలుడు.

7 మల్లుడు.

8 పారిపార్శ్వకుడు.

9 వలలుడు.

10 మాలిని.

11 కీచకుడు.

పంచమాంకము.

1 భీముడు.

2 ద్రాపది.

షష్ఠాంకము.

1 కీచకుడు.

2 భార్య.

సప్తమాంకము.

1 కీచకుడు.

2 ద్రాపది.

3 ధర్మరాజు.

4 భీముడు.

5 అర్జునుడు.

6 నకులుడు.

7 సహదేవుడు.

జాతకమార్తాండము.

రెండవభాగము.

ఇది అశ్వుపూర్తియై సిద్ధముగానున్నది. ఇది 320 పేజీలుగల గ్రంథము. దీనియందు లగ్నస్థులము, గ్రహస్థులము భావస్థులము షోడశవర్గ అష్టకవర్గ వృద్ధులములు తాత్పర్యముతోను విశేషముతోను సుమారు 1000 శ్లోకములుగల ద్వాదశ భావఫలములును, మహాదశాంతర్దశాఫలములు మొదలగు ననేకసంగతులు మిక్కిలి అత్యున్నతముగా వ్రాయబడినవి. ఈ గ్రంథము నచ్చరియెడల తిరిగి సొమ్ము వాపస్ చేయుదుము. దీనివెల పోష్టఖర్చులుగాక రు 2—0—0

న ర స్వ తి.

(Commodity of Errors.)

ఇది శ్రీ పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావు పంతులుగారి చేత ను వ్రాయబడిన పదియొకముల కల్పితనాటకము. సాక్షి మొదలగు పెక్కుగ్రంథములను వ్రాసిన వీరితెలివితచ్చి విశేషించి వ్రాయన వసరములేదు. ఈనాటకము జరుగ మొనరిసినచో తుదివరకు జదివి నగాని తోచదని మాత్రము చెప్పగలము. వెల 1—0—0

జాతకమర్మబోధిని.

బ్రహ్మశ్రీ కాలనాథభట్ట మేకటరమశాస్త్రి ప్రణీతము. జ్యోతిష మధ్యసింహగోరువారు సీగ్రంథమును వ్రాచి ద్వాదశ భావములును కరతలామలకముగా తేట తెల్లయగు ననుట కావలయు సూత్రములేదు. అనేకగ్రంథములనుండి వివిధాశములు విపులముగా పెక్కుగ్రంథములు జరుగవసరము లేకుండునట్లును జరనామూల్యము న కుపయోగముగా నుండునట్లును తేట తెల్లముగా నుదాహరణములతో వ్రాయబడినది. వెల 1—0—0

పలయువారు:—గోదావరీ బుక్కుడిపో, రాజమండ్రి. అని వ్రాయవలెను.

శ్రీశాంబాబామయనమః.

సీ చ క వ థ.

నాంది.

కా. శ్రీలనైన్నగు రాజ్యభారముఁ బితృ + ప్రేరేపణస్వీడి యే
వేళం బత్నియు సోదరుడుఁ గొఱువా + బెన్దానకుంబోయి యం
దాలిగోల్పిడి శాత్రువునిమి భా + ర్థాయుక్తుడై రాజ్యల
క్ష్మీలోలుండయి లోకముల్మృచుపురా + శ్రీరాముఁడోమున్నియున్.
నాద్యంతమున సూత్రధారుఁడు (పుష్పాంజలి జల్లుచున్నాఁడు.)

సూ—(స్వగతము) నటి నేడేలకో తడవయ్యును బాగుఁ
జేయుచున్నది. ఏదియే మెక్కయిక్కట్టుచు జిక్కుపడలేకు గద. మన
లుటకుం గతమేమి. (ప్రకాశముగా)

క. మదవతి కురూపియైఁ

నృదినప్రియమూచిదాని + మగడేవఁబడున్

మృదువగుసోయగ మొదలిన

మదిమదిఁజెఱుపగఱులుఁడు + మదిబ్రియమూచున్.

కావున విగమ్యున భామిచులకుఁ జెలువంబున్నచు లేకున్ననుఁ
గూడ ననధఁంబుగదా. (తెఱువకఁజూచుచు నటీ అని పిలుచును.)

(నటి ప్రవేశించి)

నటి—నన్నేల యితల్లిగరగా బలచిత్తి? నాకష్టముల నెప్పటికి
నే ననుభవించుచుండవలసినదేగదా?

సూ—(స్వగతం) ఏమిది? నేడు నటి విషాదముతో నున్నటు
లున్నది. (ప్రకాశముగా) నటి! ఏమీ నేడ్లెట్లచుచుంటివి? జరిగినవృత్తాం
తముఁ దొలుతఁజెప్పి నే నుదాసీనుడ నైనచో పిదప నీ వేమనిన నుచి

తముగాని ముందుగా నిట్లనెదవేల? నేడింతగాగు నేయుటకుం గత
మేమొ జెప్పుము.

నటి—క. పెరవారి కంటఁజడుటయె

దురితంబని యొచి యెందుఁ † దోచక యున్నన్

దెరపి గొని యొక్క ఖండెదె

మరులూని పరాభవంప † మరిమరి విరుగున్.

(అని యెప్పుచున్నది.)

సూ—(స్వగతం) నేనుకొనినట్లె యయిచది. (నటిచేయి బట్టు
కొని, ప్రకాశముగ)

గీ. నాతి నీపై మర్యాన్న † సూతుకుండు

నేడుఁ జూడంగ బ్రతికెడు † వాఁడుఁగాఁడు

అగ్నికీలను నెరయని † యాత్మనెంచి

మితుత బడునేని మ్రందక † మిగులగలదె.

నటి—నాధా! మాటలయందుఁ బేదతనమా! ఎన్నడును లేదు.

సూ—సమయముఁగాదని నీవెఱిగియుండియును నన్నలయి
చెదవేల? యీమారు మారాడిన మీయన్న దోడునుమా.

నటి—సరి సరి చాలును. మాయన్న మిమ్మేమిజేసె. పెట్టుమ
నెనా పోయుమనెనా? ప్రాణేశ్వరా! మీకింతకోపమేల! నన్నింతతొంద
రగాఁ బిలుచుటకుం గతం బానతిండు, ఆలస్యమునకు శ్రమింపుడు.

సూ—నటి! నేడు మవసభికులందఱునుఁ గీచకవధయను నాట
కము నభినయింపవలసినదిగా నాజ్ఞాపించిరి.

నటి—నాధా! అట్టినాటకము నెవరురచియించిరో కొంచెము
దియఁ జేసి వివరిం చెదరా?

సూ—

సీ. సతతాన్నదాన వి † శ్రుతయశశ్శాలి వేం

కనమంత్రహాఁ యె † వృద్ధికి దాత

కరుణాసుధారస ♦ సరసీమరాళమ్మ
బాపిరాట్నచివు డె ♦ స్వనికి దండ్రె
పతిసేననానిర ♦ సాయమతి మహాల

శ్రీమృ యెవ్వనికి ♦ గన్నతల్లి
వరవధూవిముఖుండు ♦ బరహితాభిముఖుండు
నెట్టమరాజుపి ♦ తృప్త్యుడెవని

గీ. కతెడు నిశ్శంకలాస్వవా ♦ యావతంస
మాంధ్రహృద్యానవద్యకా ♦ వ్యవ్రజేత
బుధవిధేయుండు నగు కృష్ణ ♦ మూర్తికానామ
ధేయుండు రచించె గర్జర ♦ సాయనముగ.

నటి—నాథా! యిదివఱకు మనము మంచివనియెంచి ప్రదర్శించునవియును సభికు లంగీకరించినయవియును నాటకము లనేకములుండ నీనూతననాటకము సభివయిరించి నేడిసామాజికుల నానందింపజేయగలమా?

నూ—నటీ! సంజేహమేల.

క. కవియు న్నవీనఁడగుఁ ద

త్కలితయు నూతనమటంచు ♦ దలపకుమీ కొం
జవరాలి ప్రథమసురతము

నవునవు నవి సరసు డాత్మ ♦ నలరుట లేదే.

నటి—(సిగ్గుతో తలపంచుకొనును.)

నూ—నటీ! ఈసభ దోషజ్ఞులగు పండితమండలిచే పరిష్కృ

తం బగుటజేసి—

ఉ. ఆరయ నెన్నో నాటకము ♦ లాడి యశంబును గొంటి నీసభా
స్తారులుఁ గోరుఁ గీచకవ ♦ ధ స్పృకించెడుబట్ల నాకుఁ గాం

తారనివాసముం గడపి ♦ ధర్మజుఁ డింకొక యేఁడు గూఢసం
చారముఁ జేయఁగా మదివి ♦ చారముఁ బొందినభంగిఁదోఁ చెడున్

(తెరలో)

మ. పదిరెండేఁడులు ఘోరదుర్గమవనా ♦ వాసమ్మ మేమన్నన
భృదయమ్ము న్నడిఁ గోరి సేవకులు సం ♦ బోధింప న్నస్తుల్బుధు
ల్జదురొప్పు న్నతియింప మీరనువదిం ♦ పంజెల్లె నజ్ఞాతవా
నదశావత్సరమింక మాకు దరియించ ♦ న్నకృష్ణమెఱ్ఱోక దే.

సూ—నటీ! అజ్ఞాతవాసము నెట్లువిస్తరించుదుమో యి
యసాస్తధైర్యసారుండై ధర్మరాజువేషమున మాబావ యవనికాం
రమునకు వచ్చియున్నవాఁడు. నీవును వేగఁతోయి తగిన వేషంబలవరి
చుకొనుము. (ఇద్దఱును నిష్క్రమించిరి.)

పస్తావన.

(రంగము—ద్వైతవనము)

[ధర్మరాజు, భీముఁడు, అర్జునుఁడు, నకులుఁడు, సహదేవుఁడు;

ద్రౌపది, ధౌమ్యుఁడు ప్రవేశించుచున్నారు.]

ధర్మ—(పదిరెండేఁడులు అనుపద్యమునుఁ జదువనను)

ఉ. కౌరవప్రసన్నున నొ ♦ కానొక తిప్పఁ గణింపక మ్మొయి
నైవరము పెంచి జూదము నె ♦ పమ్మునరాజ్యముఁ గోలుపుచ్చి కా
తారనివాసుల న్నము నొ ♦ నర్పగఁ గంటికిఁ పెప్పభింగిగా
నీరును మీరు మమ్మనున ♦ యింకగఁ బుచ్చితి మిన్ని శాస్త్రిటన్.

క. ఎవ్వరికిఁ దెలియకుండగ

నెవ్వఁ డిరియింపడగు మ ♦ హీసురవర్యా

మవ్వమ్ముగలుగుఁ దమ్ములు

నివ్వనితయు మరుఁగు వడఁగ ♦ నెందలవ డెడున్.

ఉ. ఇమ్మహిళావతంసము న ధీనపరాక్రమ ధన్యులైన యీ
తమ్ములును నోహస్యచరి ధీతమ్ముల నుండఁగ నేర్తురెట్లు ని
త్యమ్మును వేచియుందు రభి ధీయాతులు వారలెఱింగిరే నహ
యమ్మునుటించునంచుహృద ధీయమ్ముభయమ్ముధిక్ముగ మైకున్.
భీము—(దిగ్గుఁ లేచి మహాకోపముతో) అన్నయ్యా!

క. తమకేలా చింకిల బ్రా
ణములీ యొడలందు భీము ధీ నకునుండంగా
క్షమించి సెలవైసంగిన
నిమిషములో వంతలెల్ల ధీరుగఁజేతున్.
(గద రెండుచేతులఁ ద్రిప్పుచు)

మ. కదనోర్వీస్థలి సంత్యకాల భుజగ ధీవేయ ఘోరాకృతీన్
గదసారింపుచు ధార్తరాష్ట్రశతము ధీనండించి యేమెక్కడన్
ద్రిదశు లైచ్చుగ నేడు నీవలన ధా ధీతీభాగమేలింతు న
య్యది గాకుండిన నేనుఁ దమ్ముడను గా ధీనంచుందలంపన్వలెన్.
తమ్ములారా! మీఱిందుండుడు; నామెటనెవ్వరును రావలదు. నేనొ
క్కండనె గదైకసహాయుండనై వైరినిర్మూలనం బాచరించెవ. పోయి
వచ్చెద (అః పోవుచున్నాడ)

అ—అన్నయ్యా! ఏమి యీతోందర! పెద్దల యనుజ్ఞయైరఁ
గొనవలదా! కొంచెముసేపుతాళుడు.

బ్రా—ప్రాణనాథా! మీమనం బె త ధైర్యసాహసోదారంబ
యిన నీపట్ల మీఅన్నగారు మీకనుజ్ఞయిత్తురను మాటనూత్రము
బుట్టదు.

అ—(స్వగతము) ఈయన కీమెకూడ తోడ్పడుచున్నదె.
(ప్రకాశము) అన్నయ్యా!

శా. ఈలోకమ్మున నిన్నుఁ బోలు మగవాఁ ధీదేలేడు చూడంగ వీ
శాలాపమ్ముల కిదిగాదు సమయం ధీబన్నయ్య మన్నించి లోఁ

దాళంగావలెఁ గొంతకాలమొక చం ♦ దుబొంది ప్రచ్చన్నత
స్థేలం బాడరె శాత్రపు ల్గమయము ♦ స్త్రీఁలంగ నీకొప్పునే.

ధ—ఈలోకమ్మన ననెద వేల దమ్ముడా, యితనితో సరివా
డేలోకమ్మననులేడు.

అ—సందేహమేమి? అన్న య్యా! పెరులకు భయపడి నేనిట్ల
నుచుంటినని తలంపకుడు. ప్రతిజ్ఞాభంగంబు నేయుట మనహోంట్లకు ధర్మ
విరుద్ధంబని విన్నవించితిఁ గాదేని సంకరంబనిన నీతమ్ములలో వెను
దీయువాడెవడు? దుర్వారాతి గర్వాధకార సత్తాత్వలగు నాశ్వివే
యను లసదులే, నేనంత విడికివాడనే.

భీ—(కోపముతో నెగ్గియో బహుకబోవును)

ధర్మ—

ఉ.. పట్టితి నొక్కటే ప్రతిని ♦ శంగముసేయుట ధర్మమంచు మీ

తెట్టెఁగొ కష్టమైన సహి ♦ యిచితిరాగతి నిపు కాదనక

గట్టిగ బ్రున్వడిట్టరె జ ♦ గమ్మన నన్నను రాజ్యలక్ష్మీ శే

కట్టుటఁ జేదె పాడుమహి ♦ పాలు యశంబును నిల్పుటొప్పుజే.

తమ్ముడా! సమయ భంగమ్ముగాకుండుటకై కాదె యివ్విధి నీ
జవ్వనితోఁ గూడ వనవాసాయాసం బహుభవించితిమిగాని కౌరవ్రలూన
రించు దుణ్ణాయమ్ములకుఁ బ్రతిక్రియఁ జేయలేమనుభయమునగాదు
సుమా. ప్రతిజ్ఞఁజెల్లించినచో వైవా బనుకూలుండఁబ దానంజేసి
శత్రుసంహారమును నుభ సాధ్యుంబును. గాన నీయొక్క యేడునుం
గూడ సహించి నాకోరికె చెల్లించుము తమ్ముడా!

భీ—కౌరవులు దుణ్ణాయులనుటకు మాత్రము సమ్మతించితి
రా; నయమే.

ఉ. పాయనికిన్కఁ గౌరవులు ♦ బాల్యముదొట్టి యొనర్చుగోడల

న్యాయము గాదె చూడు మొక ♦ దైవఁ బ్రతిక్రియఁ జేయనిచ్చినా

వే యొకకూళ యాసభను † బెడ్లముక్తముఁ బట్టియాడ్వగా నేయనదూరకుండుఁ గని † యీమనమేపురుఁ దక్క ధర్మజా.

అ—(భీమునిచేతులు వట్టుకొని) అన్నయ్యా! వనవాసాయాస క్లేశితులగు నన్నగారి నీనిష్ఠురోక్తులచే జాలిం బెట్టదగునే అంతయుఁజెల్లె గదా యికనొక యేకుగూడ నెందైన దలదాచికొని కన్నులు మూసి కొనినచో నన్నియుం జక్కబడును. నావిన్నపమాలించి ముందు ప్రయత్న మూహించుడు.

భీ—అర్జునా ! యెంత వెఱ్ఱివాడవోయి. నీవు చెప్పిన యట్లు లీసం వత్సరము గూడ నెట్లనో కాలక్షేపము జేయుద మనికొనిన కడపట నేదియో మరియొక ప్రతిబంధమప్పటికిఁ దటస్తింతును. కానిమ్ము తమ్ముడా! మీకందఱికిలేనినొప్పినాకేల! ఆమర్త్యుల చెయ్యలు మన మున నంటియున్నవి గాన నన్నూరుకొనసీయవు. ఇదిగాక నేను మాత్రము సమయభంగంబున సైరింపగలనా! ఇంకనాదుష్టుల తలంపుజేయ కూరకుండెద. (కొంచెముసేపూకుండ్లి) తమ్ముడా! మదిగోపము వోయి తాపమేజూపుచున్నది. (లోలోపల విచారించును.)

అ—అన్నయ్యా యేమని విచారించెదరేల.

భీ—అహా! ధర్మరాజు మహానుభావుండు, సమాప్త రాజ సూయుండు, అనసూయుండు. అహా (విచారించును)

. ధ—(విచారించుచు)

ధౌ—(వారించుచున్నాడు) ధర్మరాజా ! నీవుగూడ నిట్లు విచారిం చెదవా? ఇటునినుము—

ఉ. శాసిత ధర్మవర్తనుడు † శాంతియుఁ దాంతియుఁ గల్గువాడు ని ప్కాసిత దుష్కృతప్రభుఁ † కల్మష చిత్రచరితుఁడు స్వదా భ్యాసితనిత్యకర్మకుండుదా † రుదు ధర్మజా శోకకండన్నయా వాసియు పన్నెయుండొరుగఁ † బాడియొయ్యగతిఁ జితభాందగఁ.

ఉ. ఒక్కొక్క కాలమందుఁ ద్రిది ♦ వాకసులు నిపువిక్రమక్రమ
 న్యకృతులై మహావిభవ ♦ మాస యొనర్పక గూఢవృత్తిమై
 సుగ్రుచు ఖన్నచిత్తులగు ♦ చున్దరుణమ్మనువేచిక్రిమ్యర
 నక్రిమ్మని శత్రుసూదనము ♦ నన్దడు ధన్యతఁ గాంచరే వృషా.

క. కాలమది యొక్క విధమున

వాలాయుగదటంచు ♦ భావించుచున

చ్చీలంబుగలుగు విబుధులు

జాలిం బడరెదా, గష్ట ♦ సమయము లందుక.

ఇ. జ్వాలాంకురి తల్లిమూరుపునయ ♦ దానాసముంజేసె నా
 గీర్వాణాధిపు డమ్మెయి న్నిషధకు ♦ తీలమునం డాగె న
 స్తార్వాణాంకృడ ధేరుగర్భగతుడై ♦ యజ్ఞతపర్యావిధు
 బృహస్పాంకృక కాలముండె రిపుల ♦ నభంజింపరే క్రిమ్యరన్.

గీ. సకలజనులకుఁ గష్టము ♦ ల్యాశ్వతములై

సమయభంగంబుఁ గాకుండ ♦ జరుపవలయు

ధర్మరతుడవు నీయందుఁ ♦ దప్పులేదు

గురుకులంబుఁ బాపంబు ♦ కొల్లయయ్యె.

ధర్మరాజా! యివియన్నియు నూరకబోవునా, ఆపదలుఁ గావురములుం
 దునా, నీవెఱుంగని ధర్మములుం గలవె, నీవు సహజధార్మికుండవగుట
 యునుఁ గౌరవులొనర్చిన దుష్టచేష్టితమ్ములును లోకమ్మన కెఱుక
 పడదె, వారలొనర్చిన మురితమ్ములు వారలఁ గట్టికుడువకబోవు. మీ
 జరిక వగవుడిగి సమయానుకూలవ్యవసాయమ్మనకుఁ గడంగుడు.

భీ—(విచారించుచు.)

మ. చతురంభోసిధిముద్రితావనిరిపు ♦ ట్మైనాధులం గెల్చి ని

ప్రప్తిపక్షంబుఁ రాజసూయమును య ♦ జ్ఞంబొప్పుగాఁ జేసి య

ప్రతిమానుండని పేరుగాంచినఘన † క్రజ్జుడు మాయన్న యే
గతిగావించునో యన్యసేవనమెఱుం † గనాదు నాకింతయున్.

ధ—తమ్ముడా ! నాకొరకా నీవు విచారించుచుంటివి. యి
టువినుము.

సీ. సన్యాసి నై రాజ † సభకు వేజుక దెంచి

విరటునిఁ బొడగాంచి † పేర్చియించి

శ్యాతిషికస్మార్త † శౌతశాకునికమ్ము

లందుఁ గల్గిన రహ † న్యస్మలించి

యఖిలపురాణేతి † హాసంబులందొప్పుఁ

బద్ధతులెల్ల యు † ప్యసించి

జూదఁబు నాడంగ † మోదంబుఁబుట్టించు

భీ—అన్నయ్యా! యిదియె మనల నడవులపాలుజేసి యింత
వజ్రకుఁదెచ్చినది.

ధ— నామనక్షంబుల † న్నాఁపించి

గీ. మెప్పు నడయుదు గరువమ్ము † దప్పకుండ

ధర్మసుతునకు సభ్యుడై † వనరువాడ

కంకుభట్టచు నామమ్ము † గలుగువాడ

ననుచు వచియింతు నృపుఁడు † నన్నడిగెనేని.

మ. ఒకఁడే కాలెడులక్కయింటమము జా † కుండంగఁ గొంపోయెనా

బగునింగూలిచి యేకచక్రనగరి † వాస్తవ్యులంబ్రోచె బూ

నికఁగిమ్మారహిడింబవాఁపులఖం † డించెన్బుజాశక్తివా

యుకుమాగుండితడల్పుఁడేయలకిచె † య్వల్సేయ నెట్లోరృచన్.

తమ్ముడా యీయిం మలన్నియు నీకు నాచేబాడమనని గదా.

భీ—మీరు నిమిత్తమాత్రము; అన్నయ్యా ! మీజేమిచే

యదురు. మాకర్మమిట్లున్నది. విచారించిన ఫలములేదు. నాకొఱకు
మిరింతగావిచారించవలసిన యవనరమును లేదు.

సీ. విరటుని బొడగాంచి ♦ వినయపుబలుకుల

నతనికామోదమ్మ ♦ ననుఘటించి

వడసోపేతమై ♦ చచ్చలూరఁ గావించు

వంటకంబులనెల్ల ♦ వలసినన్ని

బలమరఁ జేతుఁ బె ♦ బుల్లినైన నెదురైన

జెట్టిమల్లుడు నన్ను ♦ జెనక నెరచు

గత్తిఁ గొడ్డలి లేక ♦ కాల్సేతులనుబట్టి

కట్టెలు ముక్కము ♦ క్కలుగఁజేతు

గీ. వలలుఁడనువాఁడ నా వ ♦ కులమువాఁడ

నుంచఁదలతేని నీయొద్ద ♦ నుండువాఁడ

ధర్మరాజమహానసా ♦ ధార్మకుండఁ

బంచుమేపనికైన మె ♦ ప్పించువాఁడ.

అనియతని మదికి విశ్వాసంబు ముట్టబలికి తన్మహానసంబున
కథ్యక్షుడనై యుండెద గాని అన్నయ్యా!

మ. అనలాక్షు బవరమ్మనందణది ది ♦ వ్యాప్త్రమ్మసాధించె న

య్యనిమేషేంద్రుని సాముగద్దయనెదా ♦ నాసీచుడైయొప్పెదై

త్యనికాయమ్మను గెల్చి ఖాడవవనీ ♦ దాహమ్ము సంధించె న

త్యనుదాత్తస్థితి సంధనూనుడును ♦ సేవాయత్తుడయ్యెంగటా.

అ—అన్నయ్యా! మున్ను నేనమరపురికరిగినతరి నన్నూర్వః
కొండొక కారణంబున నపుంసకునిగా శపించుటయుఁ బాకశాసనంజె
ఱిగి నన్నుగని మన్నించి వత్సా! యియ్యది య్జ్ఞాతవాస సమయ
మ్మన నుపచరించునది. పిమ్మట శాపమోక్షణమునుంగలుగు. దీని
కయి పిమ్మట బొడంగుగా దనియె గావునఁ బేడితనమును నాజా

నుబాహుత్వంబును గుణకిణాంకంబులును మఱుగుపడఁ గంచుకంబును శంఖవలయమ్ములును దాల్చి మత్స్యపురాధినాథు సన్నిధికరుగుదెంచి యతనిచే మన్ననల వడసి.

సీ. ఉత్తమాంగనలకు † సృతగీతంబులు

గరపఁగా గరువమ్ము † గలుగువాడ

నని వచియించి య † య్యవనీశునైన

బనుపడి నేనియ్య † కొనగఁజేసి

యవరోధములనుండు † సంగనామణులకు

తౌర్యత్రికములు † దాత్తభంగి

ననుదినమ్మును నేరు † పనువొందనెఱపుచు

మిన్నతనమ్మున † మెలగువాడ

తే. ౯. నధిపుఁడెందలివాడవం † చడిగె నేని

బొండవేయలపట్టపు † భామమిగుల

నెలవొసంగఁగ నేబ్బహ † న్నల యనంగ

నుండు మున్నని యిచ్చెద † సుత్తరంబు.

ధ—కం. మిన్నతనమ్మును మిక్కిలి

యన్నునసోయగము గలుగు † నన్నకులుండే

జెన్నున నన్నుని భజియు

పన్నేర్చును తెలియదతఁడు † మణిపూసగదా.

న—అన్నయ్యా! తొల్లియశ్వశితౌచివక్షణత్వంబున దక్షుండ నైతిఁగావున మత్స్యమహీనాథు కొల్వు నాకునురంబ; గుఱ్ఱములకు వలయు తెఱగులన్నియు నెఱుంగుదు. ఆయుఁ పరిమాణంబులరసి వయోర్ల హంబునేతు జాత్యుచుకూల శిక్షాక్రమంబుల నాహరివిహారాది వివిధవిషయంబులను మిగుల జాగరూకుండ.

చ. కప. వడి వానలోఁ జనుకొ † కండ్లాడలం బడకుండఁ దేజిపై

వెడలి నవార్పుఁ జేయఁగలఁ † బెల్లుగ కల్లెల కేనియున్వశం

పడని తురంగమంబున నపాయత † సన్నపునూలుపోగున
 న్దక్షకుకధీనమాగతి నెనర్చెదఁ † బేర్చెదనాహవంబులన్.
 దామగ్రంధియనునామంబు ధరియించి యతనిమనసునన్నిన ట్లతని
 పాలవసియించి కాలక్షేపంబుఁ జేయఁదలంచితి.

ధ—

చ. అనుపమదానశీలుఁడు న † మాజనధర్మపథానువర్తి న
 జ్ఞనవిహితండు సద్గుణవి † శాలుఁడు కుంతికీగూర్పువాఁడు తా
 జనసముఁ బొంది యేవగవు † బాడయెఱుంగఁడు వీఁడు దేవుఁడే
 యనఁదగుఁ బిన్నతహ్మఁడనా † హాపరునేగతినా శ్రయించెనన్.
 సహదేవుఁడు—

సీ. ఎగజేపి మీదికి † నెగరెడు లేచునుఁ
 జేదట్టి జవ్వున † జేపఁజేతు
 మాందైన బొడ్డి పి † రుందైన దర్శుచో
 బందంబు నేయక † పాలుదీతు
 తువ్వనుఁ గనుగొన్న † రివ్వన మెకత్రాఁడుఁ
 క్రైంపి పారెడు దానిఁ † దేర్ప గలను
 గొడ్డువీగిన దాని † కోఁడెత్తోఁ గూరిచి
 గురుతుగాఁబాలను † గుడవఁజేతు
 శ్రీ. బెదరు వాపెద మృగముల † యదరుఁ జోపి
 రూపు మాపెద గోవుల † రోగములను
 ననుచువనియించివిరటుఁ † యుగమతిఁ గొని
 యాశ్రయింతుఁ దంత్రీపాలుఁ † డనెడిపేర.

ధ—

మ. అలపించాలునిహోమకుండమునయం † దావిర్భవంబదిగో
 ములరస్వర్ధిలఁ బేల యొక్కపనినే † యన్నేర్పు జేవొంటిమై

మెలగం జాలదు నుందరీమణులలో † మేల్బొంతి యాయితీ నా
వలన నైపరగరాని యాపదలకుం † బాలయ్యే నేడక్కటా.

(ధర్మరాజు ద్రౌపదిండాదుంజని యామెహస్తంబులు తనహృదయ
మృగననుచుకొని విషాదముతో) లలనామణీ! దుష్కదమహారాజు
హోమకుండముననబ్బరంబిబ్బడిగా నుదయించి పాండుమహారాజు
కోడలివైన నీవుగూడ నీవడవున నిడుచులుబడవలసి వచ్చెగా!
(విచారించుచున్నాడు)

[ద్రౌ—పా] జేశ్వరా! పతినన్నిధానమునఁ దదనుకూలప్రచార
రిణి యైననతికి నిహవరముల్లుఁ గరతలామలకముల్లు, పతివైభవో
పేతుండయినతరి వనుసరించుటయుఁ గష్టములపాలైనచో విడనాడుట
యునుఁ బతివ్రతాధర్మములు గానేర్చునే, యిదిగాక మనమిప్పుడజ్ఞా
తవాసాబాసరింపఁదగు నుపాయముగ నాకలవడియున్నయి. యెట్లు
టిరే, విన్నవించెద వినుండు.

చ. కలపములెన్నియో పలుర † కమ్ముల నూనగంధబాధురం
బులుగ నొనర్చినెమ్మెయిన † బూసెనఁ గస్తురిమేళనంబునన్
దిలకము దిద్దెద స్మనసు † దీర్చెద నబ్బరమందఁ బూవుటె
త్తు న సవరించి యిచ్చి పరి † తోష మొనర్చెద శిల్పి నైపుణిన్.

క. మున్నెట్టు లెచటచుండెద
వన్నెచ్చిపదాత్మజాతి † కనుచారిణినై
మన్నలఁ గొంటి గరువము
సన్నముఁ గాకుండఁ గన్ను † సన్న మెలఁగుచున్.

అని యుత్తర బిచ్చి మాలినియన సైరంద్రినయి సుధేష్ఠకొలుపు సేసి
దఁగావున నాకలు మీఱుతగా విచారింపంబులేదు.

ధ—రమణీమణీ! నీవెఱుంగనిదానపు కాపుకాని.

గీ. మనకులాచారధర్మ వ † ర్తనముచేర్చి
జూరిది సేయంగ జాలిర † పుణ్యసతివి

దొసగులొనఁగూర్చుదలతురు ♦ తులువలెండు

మనలవలెజుమ్మి నాపల్కు ♦ మదిని నమ్మి.

ద్రా—(నవ్వుచు) పాణిశ్యరా! జాతిసామాన్యము ననుసరించి నన్ను మీరిట్లనవచ్చునా.

తే. గీ. విను పతివ్రతాధర్మవ ♦ ర్తనము నెందు

నడలగానీరు సైరంద్రధి ♦ జాతివారు

గాన నేనునుఁ దద్గతిఁ ♦ బూని యెందు

వేషభాషల నుచితంపు ♦ విధులనడతు.

మఱియును.

క. మితభాషణమ్ములును నము

చితవేషమమర సుధేష్ట ♦ చిత్తము కుతుకా

స్వితమగు విధమున విబుధ

స్తతిపాత్రమ నగుచు మెలగు ♦ దుష్టర్మసుతా.

ధ—తమ్మలారా! మన మింక తడయ బనిలేదు. మత్స్య మగధ కళింగ సూరసేనాది జనపదంబులు సాధుజనాకీర్ణములయి బహు సస్యసమృద్ధములయి వాసయోగ్యములయి యున్నవని యితకు ముందు వినియుంటిమి. అందును మత్స్యమహీపాలుండు దారకీలుండు, సద్గుణవిశాలుండు, దయాలుండు, సాధుజనలోలుండును గావున నతని పాల పసియించి యాయేమఁ గడపుదము. మన యగ్నిహోత్రములు ధౌమ్యులు రక్షించుదురు. (ధౌమ్యులను జూచుచున్నాడు) యేమి మహానుభావా.

ధౌ—నందేహమేల, నాకును శిష్టవలయునా! రాజా!

ధ—మన మహానసాధ్యక్షులును వంటలవారును ద్రాపదీ పరిచారికలును మాయత్తవారింటి కరుగువారు; రథంబులతో నిండ్ర సేనాదులయిన సారథులు ద్వారకకరుగువారు, అందెవ్వరేని మన

వార్తలడిగిరేని ద్వైరవనమ్మనఁ దొరంగితిమి. ఆదొరలెండుబోలెఁగో
మేమెఱుంగమనగలవారుగా నియమించునది.

ధౌ—ధర్మరాజా! అట్లనే నీయాజ్ఞ ననుసరింతురు.

తే. గీ. ఆభిజాత్యంబు గలయన్వ ధ యంబు నంచు

బుట్టి పెరిగిన యత్తమ ధ పూరుషులకు

నట్టె సామాన్యమానవు ధ నండజేసి

సేవఁ జేయంగ వలసె హ ధ దైవమహిమ.

హదపుఁజేనుగులు దడ్డిఁగంతలోఁబడిన చుడంబయ్యె విధివిధానంబుభ
వింప కపనయింప వచ్చినే.

చ. అరముఁగఁ గౌరవాన్వయము ధ నందు జనించెయు గారవంబునం

బెరిగిన యట్టివారు గద ధ మిరలికొక్కఁకొల్పు గొల్పుట

ల్లరముఁ గడిది నేర్పుమొఁ ధ గాలముఁ బుచ్చుటలోపుగావున

స్థురుతుగఁ గొన్ని ధర్మములు ధ కోరి వచించెద నాలకింతురే.

రాజసేవనంబసిధారావలేనంబసి పెద్దలుచెప్పుదురు. కావున సేవాధ
ర్మమ్ములు దిక్పదర్శనంబుఁ గావించెద సావధానులరై వినుండు.

తే. గీ. మహిపు కార్యమ్ములను నప్ ధ మాదముగను

వెరవెఱిగి చయ్యన న్నెర ధ వేర్పవలయు

నాజ్ఞఁ దప్పిన నరనాథుఁ ధ డాపుడనక

పుత్రునైననుఁ దండన ధ పాత్రుఁజేయ.

క. పలువురకు సంకటంబుగ

మెలగుట తగదెప్పుడయిన ధ మెలగిననపుడే

చెలిసికొని బుద్ధిమంతులు

సిలుగులఁ బెట్టుదురురా జా ధ చెడఁజూచుదరికొ.

క. నను మన్నించు మహిపతి

యనుచుఁ బరవసమ్మన నన ధ ముజనవృత్త

మున నడువంగాఁ జెల్లగు

జనమలయొకశాటె రాజఁ సమృతముగదా ?

ఉ. అంతిపురమ్మచుట్టరికఁ మంతయుఁ గీడగు నంతకంటె రెం
డంతలు చెడ్డ కుబ్జవఁ ఁ తామలతోఁ జేలువమ్ముసేత తా
నెంతటి యాపుడైన ధరఁ ఁ ణీ ద్రుధనమ్మ శ్మశానసూసమ
ల్లెఁతయు భీతితోడఁజరిఁ ఁ యింపనిచోఁ బరువంబు నిల్చునే.

ఉ. మన్ననకుబ్బఁగూడదవఁ మానమఁ జేసిన స్రుక్కఁ జెల్లద
త్యున్నతమైన యాననముఁ లుత్తమచాహులున్న రేగ్రుఁడి
కెన్నఁడునెక్కరాదువినుఁ ఁ డియిక యంశపురంబులోనఁదా
విన్నయుదంతము ల్వెలికిఁ బెట్టుటఁ తప్ప యశోభలాషికిఁ.

ధర్మరాజా! నా చెప్పిన యాయుర్ధములు స్థలీపులాక న్యాయ
ముట్లుగా సంగ్రహించి యప్రమాదులై వర్తిల్లుడు.

ధర్మ—క. దేవా మహానభావా

దేవర మీమీడిప్రేమఁ జెల్లముగా నే

వావిధులీగతిఁ దెలుపుట

ధీనిలసితమయ్యె బ్రతికిఁ తిమి మీకరుణఁ.

స్వామీ ! పోయివచ్చెద, నమస్కారము. (నమస్కరించును.)

ధౌ—సంకల్పసిద్ధిరూపయాత్.

భీ, అ, న, స—(నమస్కరింతును.)

ధౌ—లబ్ధప్రతిష్ఠారాధవత్తు

ధ—సోనరీలారా ! మనమిందుఁదడయంబని లేదు. విరటుపు
రమ్ముజేరు మార్గమున బోదము నడువుఁడు.

(అదఱును నిష్క్రమించిరి)

ప్రథమాంకిము సంపూర్ణము.

శ్రీకారదాంబాయై నమః.

కీ చ క వ ధ.

ద్వితీయాంకము.

ధర్మరాజు, భీముడు, అర్జునుడు, నకులుడు, సహదేవుడును—దూరమున ద్రౌపదియు బ్రవేశింతురు.

ద్రౌ—ప్రాణనాథా! (బిగ్గరగా బిలుచుచు నాయాసముతో చెట్టునీడను చదికిలబడుచున్నది.)

ధ,- భీ,- అ,- న,- స- లు—(తీరిగిచూచుచున్నారు)

ధర్మ—భీమసేనా! చూచితివా. మనమీమాటలసందేన తొందరగా వెనుకజూడక నడచి వచ్చితిమి. నడువలేక యాయాసముతో ద్రౌపది ఆచెట్టునీడ చదికిలబడియున్నది. చూచితివా. అయ్యో! (భీ,- అ,- న,- స- తొందరబడి వెళ్ళబోవుదురు)

క. అల్లదె ద్రుపదాత్మజ యొడ

తల్లం జెమ్మటలదోగి † యోతయు మదిగా

సిల్లుచు నున్నది యటఁ జని

ఘొల్లన గొనిరమ్మి యోస † మీరకుమారా.

భీ—శిత్తము (ద్రౌపదిదగ్గరకుఁ బోవుచున్నాడు)

ద్రౌ—(భీముఁడవకజూచుచు—ఆయాసముతో) ప్రాణనాథా

ఉ. పోలది యిచ్చొటచ్చొటను † బుద్ధిహుటాహుటి సాగివచ్చుటకో

గాఢులఁ దీవు బుటెడిన † ఖంబుల జిప్పిలుచుండె నెత్తురు

ల్జాలఁ జూచె డప్పియవ † శస్వముఁ జేదెడి నంతకంతకు

నాళగ లేను నేలఁ జర † ఇంబిడ నేర విశేమి సేయుదుక.

భీ—(తనయుత్తరీయముతో విసరుచున్నాడు) ప్రాణేశ్వరీ !

సీ. అభినవభక్త్యభో ♦ జ్యమ్ములానెడు నీకు
నడవికూరలె మంచి ♦ యశసమాయె

నాతోద్యరావమ్ము ♦ లాలింపఁ దగునీకు
సంజుతుఁ ఘోషము ♦ ల్విసంగనాయె

హంసతూలీశయ్య ♦ లందు గూర్చెడి నీకు
కఱకురానేలె ♦ పరపులాయె

చారుసాధములఁబ ♦ చారు చేసెను నీకు
గడ నుఁగంటకవతు ♦ ల్నడువ నాయె

కటకటా యట్టి నికెని ♦ క్కరణి నిలువ
నీక కుడువ నన్నంబు నుం ♦ డియును లేక
యడవులం బడి యిడుములు ♦ కుడువవలసె

నేమి జేసెదు తప్పునే ♦ యీశ్వరాజ్. (విచారించును)

జా—ప్రాణేశ్వరా ! మనమరుగు పురంబు కురంగటనున్న
దనుఁ దలంపున మీ వెను వెంటబడి దరుముకొని వచ్చుటజేసి యా
యాసంబధికంబయినది. నాచరణంబున కఱకురాతినేలవయి నడచుట
వలన కంది నెత్తురు చిమ్మచున్నవి చూడుము.

(అరికాళ్ళిచూపును)

భీ—అయ్యయ్యో, కందిగవంటివేమి, యినిగో పొక్కు-తెక్కి
నవి.(అని చేతితోఁ జూపుచున్నాడు) ప్రాణేశ్వరీ ! మనవారందఱుమన
కొఱకెదురు జూచుచున్నవారు; మనము మెల్లన వారలంజేరుదము
లెమ్మ (గ్రావది చేయిపట్టుకొని నడచుచున్నాడు.)

సీ. ఖరకరా నీవిక ♦ కారకొరఁ జూపక

యొక్కింత వేడిమి ♦ యుడుగ వలయు

కంటకవ్రాతమా ♦ బంటుతనంబేల

తలవంచి యవలకుఁ ♦ దొలఁగవలయు
హింసృజంత్రులార ♦ యెఱుఁగెత్తి యరవక
యరుగిరిదరులలో ♦ నుండవలయు
రాగుట్టలార పో ♦ శాశులు మీకేల
త్రోవకుఁ గవ్వఁగో ♦ దొలఁగ వలయు

ద్రుపదమహిషతి గాదిలి ♦ దుఃఖిత యీపె
తలప నిది సాధ్వీ పాండవ ♦ ధర్మసత్వీ
మగలతోఁ గూడ నియ్యెడ ♦ మనువలసె
గలఁడు భీముఁడు చెల్లవా ♦ గడము లిచట.

(ద్రాపది భీముఁడును ధర్మరాజునకులం జేరుదురు)

అ—అన్నయ్యా! ద్రాపది జేరవచ్చినది. విరటునినగరమ్మును జేరువకు వచ్చినది. మనమియ్యాయుధములతో నందులకరిగితిమేని ఘనప్రయత్నమునకు మోసమగును.

ధ—సంశయమేమి! యీ మన యాధములను, మనలను నెఱుగనివారెవరు తమ్ముడా! కాచి యిక విరటుపురంబిక్కడి కెంతదూరమున నున్నది?

అ—సమాధానమే. అన్నయ్యా! పరుగువారు దూరమున నటు చూడుఁడు. (చెయి పెట్టిచూపును)

శా. కాకోపాకకపోగజ బుకకులా ♦ ఖండప్రియారావదు

ర్షీకంబై తత్కాకినిభయదగం ♦ భీరాటహాసక్రమో

ద్రేకంబైనశృణానవాతి యదె యం ♦ దేజమ్మిచ్చుత్ము సాం

పై కన్నట్టెనల్లదే యవల మ ♦ తాన్వీశుప్రోలొప్పెడికొ.

(అందఱును నడితురు)

అ — అన్నయ్యా! యిదియె శృణానవాతిచూడుఁడు. చూడంజూడ భయమ్మున శోకమ్మును తుదకు వైరాగ్యమ్మును వైల్లిగొల్పుచున్నది.

ధ—నందేహమా?

అర్జు—

సీ. మృతక శేబరమును † జితినిడి యటఁ జేరి

రేపేడ్చుచుండిరి చుట్ట † లెలుఁగులెత్తి

చితినిడ్డశవమది † చిటపటధ్వజులు ది

క్రటమాలు మార్కొయియఁ † గాలఁదొడఁగె

నది యనాధపేత † మరగాలి యునుఁ గాక

కంకగ్రుధ్రంబుల † గ్రాసమయ్యె

బలలమ్ము బువ్వమ్ము † బాతి యాసాదించు

నల్లపైశాచ్యుట్ట † హాసములిపి

మృత్తి కాన్నానములుఁ జేసి మెయి వడఁగ

గాఁదిలోదకవాసోద † కములువిడచి

ఘఃపితృణవిముక్తులౌ † జనులువీర

లిద్ది మననమ్ము

నహ—మనకేల † వద్దుపదరె.

అ—అన్నయ్యా! అదె శవీరవృక్ష గాజము.

లయగ్రాహి.

ముమ్మరము జొంపములు † గ్రమ్ముచు నహమ్ముగోద

మమ్ము నధికమ్ముగను † జిమ్ముకొనుచుండె

బమ్మెరఁ దివమ్మవలఁ † గుమ్మెలవిధమ్ము కొన

కొమ్మలచయమ్ముఁ గడఁ † రెమ్ముకొనె దిక్కు

కమ్మునయి నిమ్మునయి † జమ్మితరు విల్లిదిగొ

నెమ్మదిగ నచ్చొట శ్ర † మమ్ముడిపి శస్త్రా

త్రొమ్ములను డాచిన భ † యమ్మొదవ దెందుసమ

యమ్ము కడఁబమ్మి కొను † నెమ్మిగొనవచ్చు.

ధర్మ—తమ్మలారా! లుబ్ధుని యధామృత వగిది నీశ్వశాన
వృక్షాన్నా నిరధాకమృగుట యిందులకొక్క ప్రయోజనము లేమిం
జేసి జనులెవ్వరును రానొల్లరు. కావున మన యాయుధముల నీజన్మి
వృక్షమున శవాకారములుగాఁ బొందుపరచిదాచుదము. మీ మీ
కోదండము లెక్కులుడించి నాచేతికొనంగుడు.

(తన కోదండము నెక్కుడించును.) భీమసేనా! నీగదఁజేటుదెచ్చు.
భీ—(విచారించుచు)

శా. ఎన్నో యుద్ధములందునన్నోని జయం ♦ బేగొంటి చేయూరగా
నన్నీమాక్రమ నంటఁ గట్టి చనుట ♦ న్యాయంబు సూ నాకు మా
పన్నుండ స్వమయంబు జల్పికొని సా ♦ భ్రాత్రమ్ము సంధిల్లఁగా
నిన్నుం దాలెదఁ గేలుమోడ్పులనుసం ♦ ధింతు స్తదాదండమా.

(గదను ధర్మరాజున కిచ్చును.)

ధ — అర్జునా! నీగాండివము నపగతగుణముగావించి నాచేతికిచ్చు.

అర్జు—చిత్తము (గాండివము రెండుచేతులంబట్టుకొని)

ఉ. ఖాడవమేర్చునాఁడు ననుఁ ♦ గారవమొప్పఁగ మెచ్చివీతిహా
త్రుఁడొసఁగం ధరించితి వి ♦ రోధులచైదిని నికద్యజించెద
న్గాండివమా యచుగ్రహము ♦ నస్సెలవిమ్మిదె గొమ్ముభక్తిమై
దాడముఁ బెట్టెర న్నినుఁ బ ♦ దంపడి పట్టెదఁ బోయినచ్చెదకా.

(నకుల సహదేవులు తమయాయుధముల ధర్మరాజున కిచ్చుచున్నారు.)

ధ—(ఆయుధములను శవాకారములుగాఁగట్టి చెట్టునందుంచి
పగిదక్షిణము చేయుచు చేతులు మోడ్చుచున్నాఁడు)

మ. ధృతరాష్ట్రాత్పృజుడన్న మండిపడును ♦ దీప్తాగ్రహండి మరు
త్సుతుడెట్టే మదమెత్తి మీకడకువ ♦ చ్చుం గాక వంచించుఁడే
గతి నేనాతని రోషభీషణతక ♦ గ్గఁజైన మోసంబగు

నృణిమీరేమరకుండుఁ డెంతయుమిము ♦ న్నాబ్ధించి కీర్తించెదకా.

తమ్ములారా! మున్ను మీజీవితంబుల నెసంగిన యాధర్మ
దేవత నొక్కసారి ప్రార్థించిపోవుదమా.

అ—చిత్తము.

ధర్మ—

మ. అరణి నోయిగఁ గానలం దిరిగి యా ♦ యాసంబువోవచ్చెరీ
వరరుచ్యాంబువుఁ గో,లి కాలవశత ♦ న్నాపించునీనాదుసో
దలచి న్నాణము లిచ్చి కాచితిని ము ♦ స్థర్మాత్మకా గూఢసం
చరణమ్ము న్బానరింపఁ బోదుమికయే ♦ చందాసఁగాపాడెదో.

క. కరుణామతి మున్నుచ్చిన

వరము న్నదిఁ దలచి నాదు ♦ భ్రాతలకెందు

స్థరితమ్ము నైరయకుండఁగఁ

బరికింపగ వలయుఁ దండ్రి ♦ పార్థింతునినున్.

ధర్మదేవత ఆకాశయానమునఁ బ్రత్యక్షమగును.)

(ధర్మరాజు మొదలగువారందఱుఁ నమస్కరించుచున్నారు.)

ధర్మదేవత—

ఉ. సౌమ్యులు నీదు తమ్ములు ప్ర ♦ శాంతుండవీ వఖిలార్థ వేదయా
భౌమ్యుఁడుమీకు సేవనవి ♦ ధానములన్నినరించె సౌఖ్యపా
రమ్యము గల్గునందు మీము ♦ రండనిస్సాగతమిచ్చు సద్యశో
రమ్యుడు మత్స్యరాజు నుక ♦ రమ్మగునన్నియుఁ బోయిరండికన్.

వత్సా! నీకృతకసన్యాసంబునకు వలయుదండకమండలు కాపాయం
బులును, నీతమ్ములయు, మాకోడలియు నవతారమ్ములకువలయు ప
రిధానములును, మీకిప్పుడ సిద్ధింపఁగలవు. వశవుడిగి జగదు.

(ధర్మదేవత, నిష్క్రమించును.)

ధ—తమ్ములారా! మనమింక వలయుదెఱుగున వేషముల
సవరించు కొని విరటుపురంబునకుఁ బోవుదము.

(అందఱును, నిష్క్రమించిరి.)

శ్రీకాగదాబాహ్యము.

శ చ క వ థ.

తృ తీ యాంకము.

(ప్రియంవతుఁడను, అతివినయుఁడను, చెరియొకత్రోవయబ్రవేశింతురు.)

ప్రి—అతివినయా! నీవితోరగా వచ్చితివేల.

అ—బావా! నేను ముందుగా నీతో మాట్లావలెనని వచ్చితిని; తలచినపని దానిలో నే యయినదన్నట్లు నీవిక్కడనే యుంటివి.

ప్రి—చాలరోజులనుండి నిన్ను జూడవలెనని యోచించుచుండ నేటికిగపడితివా! మిత్రునియందు దయయిట్లున్నది, నేడింతతోందరగా వచ్చితివేల.

అ—స్వామికార్యము నిర్వహించుటకై తగుబ్రయత్నము చేయుచుండటచేత నెప్పుటికప్పుడే తీరికలేకపోయినది. అధిపులు నూతన ప్రియులుగదా? నేడొక క్రొత్తనర్తమానముః య్యగానికి తేలుపుటకై కొన్నికూటుబునకుఁ బోవునమయముగాకుండ పెదలకడ వచ్చితిని.

ప్రి—అతివినయఁడా! క్రొత్తసంగతి యనుచుంటివే నేను వివరముగదా?

అ—మిత్రమా! నీవు వినరానిదొకటుండునా నీవు వినఁదగినదియును రాజుగారు విని చేయఁదగినదియును.

ప్రి—చెప్పఁదగియుండినచోఁ జెప్పుము.

అ—చెప్పటకేవచ్చునని యిదివరకే చెప్పితిని. చెప్పుకుండ పోయెదనా?

ప్రి—చెప్పుము.

అ—సావధానుడవై వినుము. నిన్న సాయరికాలమున విరటుని యంతిపురికికి పోయి యుంటి.

ప్రి—సుధేష్ఠ తమ్ముగ రమ్మని నీతో జెప్పెనా యేమి.

అ—చెప్పుచుండగ నే తొందరపడెదవేల యందొక్క సుందరాంగిని జూచి వచ్చితిని.

ప్రి—(స్వగతము) వీడెంత దుర్మార్గుడో పత్రివ్రతలకుగూడ మానభంగము సేయువదల పెట్టినాడు. రాజునకుదగిన బంటు, బంటుకుదగిన రాజు. ఆహా! కలికాలము; ఇప్పుడు నే నేమనినను నాకు గూడ నాపదకలిగింప గలడు. నీని జోలి నాకేల (ప్రకాశము) ఆమె ను మనమహానీయునకు సందర్భపరచవలెనిని నీవు తలంచితవా?

అ—అమ్మయ్యో నాచిరమా! ఆసుందరాంగిని జూచినదిమొదలు నే నిట్లనుకొనుచుంటిని.

క. ఆవనితకితఁడు దగునా

పూవుబోణియు నితఁకి † బొందగు విడికిం

దావి నమకూరుగతి సు

భావితమగు సుభయసంగ † మంబుధర్మిన్.

ప్రి—(రిచ్చనడి) ఇతడుచూచినది పాపము సైరంధ్రియేమో (ప్రకాశముగా) మిత్రమా! నీవు తలంచినచో నెంతవని యెనను నెరవేర్పగలవు కాని యామెసోయగం బొక్కింత నాకు శ్రవణానందమొక ర్చెదవా?

అ—ఉ. అమ్మదిరాక్షిసోయగమ † యారె వచింపగ నాకు శక్యమా
బమ్మయు నైన నోరు మెద † పందగ డున్నదియున్న యట్లున
ర్వమ్ముకుఁ దెప్పి నింక వెయి † పల్కులనొక్కఫలంబుగల్గదా
కొమ్మకు బోలు నొక్కకులు † కుంజవరాళిక లేదుధారుణిన్.

అయినను నానేర్చినకొలంది నొక్కింత యెఱిగించెద గ్రహించుము.

ఉ. సోమునిఁ గేరువోము నిడు † సోగకనుంగవ కుల్కుగుబ్బలున్
 శోమలమైన మేను దళు † కుందెలిచెక్కులు ముద్దుఁబల్కులున్
 జీమలబారు యార్గటికి † చీకటి కూకటిజుమ్ము పెన్నెరుల్
 మామిడిపండువంటిదిను † మా యెఱిగించెద నేమిచేయునో.

ప్రీ—(స్వగతము) ఇది నిజముగా సైరంధ్రియే. ఆమె యితని
 ప్రియత్నమునకు నలవడునా (ప్రకాశముగా) అయ్యగారా యేమిచే
 యునోయనుకుంటివి. నీ వీవార్త చెప్పినతోడనే నీకు బసదనంబిచ్చి
 సంతసింపజేయును. పిదప నాయహ్మనెట్లైన గలయ ప్రయత్నంబు
 జేయును. యితకు నీతడేయైనను ముందుగా నీరొట్టినేతఁబడినది. నీ
 పనిఁజూచుకొమ్ము యిఁకనుండదు. నీవేమయిన యాయయ్యవృత్తాంత
 మామెకుఁ దెలిపితివా.

అ—మిత్రమా ! ఆమె మహాపతివ్రతయట. నేనామెదరికే పో
 లేదు. నేనాచెప్పెడువాడను మనముక్కడ పనకట్టము.

ప్రీ—మనయయ్యగారిండులకు సంశయింపనివారే. నీ విచ్చ
 ట చేరినది మొదలు నిరర్థమయినది.

అ—సంశయమేమి, అయ్యగారి సామర్థ్యము నే నెఱుంగనా.

ప్రీ—పరదారాపహరణపాండిత్యము మనయయ్యగారికడ వు
 ట్టినది పెరుగుచున్నది ముగ్ధుని నీవలన బెరుగఁగలదు.

అ—ఈవర్త మానమును నీతో ముందుగాజెప్పి అయ్యగారికి నీ
 చేజెప్పింపనలెచివచ్చితిని. కొంచెముదయచేసి నాతోగూడవచ్చెదవా?

ప్రీ—నాకే ! చూచినవాడు చెప్పిననే కొంతసంభంగముగ
 ను చూచినవాడవు నీవు నేను నీవలనవింటిని. కాన నేనుచెప్ప టుచి
 తముగాదు. నీవేచెప్పము.

అ—సెలవిచ్చెదరేని నేనే చెప్పెదను (అని పోవుచున్నాడు)

ఇది విష్ణుంభము.

రంగమ—నుభేష్టమందిరము.

పూవులుగ్రుచ్చుచు, మాలినియును, దూరముగా కేచకుడును,
(ప్రవేశితురు.)

కీ—(మాలినినిజూచుచున్నాడు.)

(స్వగతం) ఈపూవులు గుచ్చినన్నిది యతివినయుడు జెప్పి
వగలాడి యయి యుండును. నందేహాపేద.

క. మసిపాతను ముడివైచిన

పన గతి మాకముగ గాత † ప్రిభచె - గల్గిన

భసలాలక కడు మాసిన

వననమలవరించి వన్నె † వాసి దొలంగెన్.

క. ఈలీలావతి సోయగ

మేలేమల కైన గలదె † యిహేష్ట బో

యా లేమో కాదిది నా

పాలిటి భాగ్యంపురేఖ † పలు లిక్కో.

చ. అతివినయుండు సెప్పిన త † దాకే అన్నియుచాలకించి వా

శ్చతురత యందు నెంచిని † గాంచి గర్వకర్మదరే స

యశవయునావశంపదేను † నా యొక బాగుగ పలుకొ గు నా

మతకరి పచ్చరాచిలుక † మావ్రవశగుని నాని యల్లునిన్.

ఆహా! నేటికి నాలోచనభాగధేయంబునఘట బైచది (మాలినినిజూచి)

మ. అదిరా యీవగలాడికీ డయినపో † యాలెందునున్ లేదు ది

దిరా సోయగవన్న బ్రాయమ న † న్నిటన్న గోటన్న జె

ప్ప దరంబే ధరబుట్టినందులకు నా † స్థాబుగాడినివ

య్యెదకొంగించుక మేన సోకిననదె † హే హాభిషేకంబుగన్.

నలువ యనదృశ నిరర్థకారంభ సిన్మతా విశారదుండగదా.

క. ఇతరేతర్హానుగుణా

న్మితలను శంపతుల గాగ † నెలకొల్పిడు కా

స్వీతి రతికతి గుణపగుడై

సతిపతుల సదృశగుణుల † సమకూర్పు భళా.

అఘటపఘటనాసంధ్యుల మన్మథుడే నేడు నన్నేమి చేయునో!
మనచూ ధైర్యమవలంబి పు య.

తే. గీ. ఎ దరెందరినో తొల్లి † ముగిసెముల

బృదముచుంగంటినిచంది † మె దులేదు

డె దమా యెంకలకు ముందు † తొందరపడి

చందమామల్లుడూ చెలి † ము దులేడె.

ఇంక నివగలాడిచె తకుంజాయి కలుకరించెదను. ఎంత వలపుగలిగినను
జవరాడు వెల్లడిచరుగరా. నన్ను జూపిపిమ్మట ని శిమకుమాత్ర
ము మోహముద మ పకుండానా?

(ఒయ్యారముతో మానినెదకుఁ బోవు మన్నాడు)

కీ—సునీతి! నిజసంబున నేదూపతులు ధన్యతై.

మా—(ఊరుకొనును)

కీ—రిమణిమణీ! తావకనామాకితిములై సార్ధకములై న

వర్ణమలం జెప్పును.

మా—(ఊరుకొనును)

కీ—వరుణీ! ఇన్నధన్యహస్తి కా బడసినమహామూర్ఖుడెవడు?

మా—(ఊరుకొనును)

కీ—(స్వీతిచూ) ఈచెలి యె దులకు నుత్తరంబియ్యదేమి?

దీనిజూడగా నెచ్చియోనునస్తామబున కిట్లున్నటులతోచుచున్నది. (ప్ర
కాశము) రిమణిమణీ!

ఉ. రాజుకేను గుండుల ను † అనిని దమ్మక నీనుధేష్టకం

భోజదలేక్షణ ల్నిరతి † ముగ ముగ్ధాని సూసనాయతో

స్వేజితైతమంతరతి ధేల్వుమటంగుడు కాన్యలిచ్చి
 ర్వాజపరాక్రమక్రమధు ధంధరుడన్ననుబోలెవ్వరుకా.
 నేసీరాజునెద్ద దండనాధుండను. నన్నుసింహబలుడని యాఁర్చులందురు.

మా—(స్వగతము.) ఈతండు సౌదర్యపరాక్రమగర్వితుండు
 కాబోలును. తన్నుతానే పొగడుకొనుచున్నాడు. వీనిజోలినాకేల.

కీ—తే. గీ. కుందనముబోలి చొక్కమై ధందు మొలుగు

నీదుతాఁగ్యునుడవి వె ధన్నెలయొనర్చి

వరపుడక్కల మేను ధజేడ్పడగఁజేయు

చిందుమెలగంగఁ గతమేమి ధయిదువదన.

మా—(స్వగతము.) ఈతడింతటితో బోవునట్లులేదు. అయిన
 నీమారేమనునో, అప్పటికొలది యూహించెదను.

కీ—ఉ. ఓనరనీమహాక్షి? విను ధముల్లము నీపయిఁజిక్కెచింకవి

శ్వాసముఁజూపి కొఁగిలియొ ధసంగుమనంగుఁ డభంగవిక్రముం

డిసరవోఁకిచ్చనల ధయించెడిఁ గొంకక పూలకోరులకా

బాసట లేదు నాకొక యు ధపాయముఁదోచదపాయహీనమై.

మా—(స్వగతము.) ఓహో యీతండు దురభిమానియై యు
 న్నవాఁడు. తొందరపడట ప్రయోజనముకాదు. వెరపునతప్పించుకొ
 నవలయును. (ప్రకాశముగా)

మ. చనునేయిట్లననాఁడుబుట్టువులతో ధజన్మింపగాలేచెనా

ధ్వనికృష్టాస్వయజాతయంచు ధదగుబుద్ధిఁజూడుమోయన్నయీ

తనువీమాసినచీరయేవమగుచు ధదమ్మగఁగుంగొన్నఁగా

మునిబొరింబుటెట్లు నాపడిఁబా ధమల్పాచిననీచకా.

కీ—లలనామణీ నీయవయవలక్షణములు గనుంగొన యుత్త
 మవశజాతవని నీవుచెప్పకయే చెప్పుచున్నయవి. (కొంచెము దగ్గ
 రకుబోవుచున్నాఁడు)

చ. అలికులవేళి? నన్నిటుట ♦ నాలముజేయుట మేలె మన్మథుం
డలజడిబెట్టెడిం గరకు ♦ టమ్మ లుగమ్ముగఁగాడనేసి నీ
కలకలలాడుముద్దులమొ ♦ గమ్మకయించుక యెత్తిచూడుమీ
వలపికనిల్వనోపనును ♦ వాతెరపానకమానకుండగఁ.

మాలి—చీ. చీ. తులువా. నోటికొవ్వన క్రిందును మీదుం
గానకప్రేతదవా. పరదారాపహరణంబున మున్ను శావణాదులు
సపుత్రమిత్రంబుగా నిగ్మాలంబగుట యెరుగవే? ఇంక నైనబుద్ధిమం
తుడవై మనుచు. మముబొట్లజోలికి కరాకుము. వేగజనుము.

కి—ఉ. అక్కట వెన్నవటిహృద ♦ మున్నువల మ్మగఁ జేయ నేల నా
మక్కువ దీర్చుచుచుట్రతి ♦ మాలిన నన్దసరంగ నేల నీ
పుక్కిటిపిడమిచ్చి యుర ♦ ముబిగిమారఁగఁగొలిచిన
క్కెరవింటివాని కద ? నమ్ములఁదేల్పిదేలకోమలీ.

మా—(కోపముతో, అడ్కడనుండిలేచి మఱియొకచోట
కూర్చుండిను)

కి—(ఉగ్గరకు బోవుచున్నాడు)

శా. భవదీయాజ్ఞయె శాసనంబుగ నిను ♦ స్పృహపుడేవేరిగా
వివిధైశ్వర్యములెల్ల నీవశముగా ♦ వింతుంజుమీ యిందుకే
జవదాటంగలవాఁడ గాననుచు ♦ బాసలేతు ముచ్చించియో
నవలా ! నీ కుధరామృతంబాసఁగుమా ♦ నన్నుంగటాక్షింపుమా.

మా—(చెల్లముసాసికొనుచున్నది) పాపము శాంతించును
గాక. (స్వగతము) వీడిసామవాక్యంబులం జక్కంబడువాఁడు గాఁడు
(కోపముతో) (ప్రకాశముగా)

శా. ఓనీ కీచకి నీచ ! దుర్మదవిప ♦ డౌఘస్మయొల్లంరనో
దారప్రాభవులేపురొప్పుదురు గం ♦ ధర్వాకృతుల్మృతృతు

ఘోరోదగ్రతదీయకోపదహానః † క్రూరాస్థి నీరూపము
స్నిగుం జేయగలాదు ప్రేలకిచటకా చీ లేచిపోరా వెనక.

కీ—(వెడనవ్వునవ్వుచు) రమణీ! చెప్పవైతివి. అయిదుగురు
మగలకాలివై నన్నలజడిబెట్టి యాడించుచుంటివా నీపాతివ్రాత్రము
దెలిసినదిలే చాలు నీపాటికి నీమాటలు గట్టిపెట్టుము.

తే. గీ. నీవచించిన గంధర్వు † తేవురయిన

మూడు లోకము లేకమై † మొనసెనేని

నన్నజెనకుట యిది యకా † నమ్మునబల

రిత్రమాటల ననుబెద † రింపజేల.

శా. నాఁగోడ జన్మదెక్కు లెమ్ము తరుణీ † నాజెంపులే బ్రాయము
నాతుల్కాగలమందు వేచుగతి నీ † చమ్మైన యిదానన్యపుం
జేతల్నేయుచుగాసి వెట్ట జరుకే † చేతోభవప్రక్రియా
ద్వైతానందసుఖంబుబాండఁ దగుఁ గాం † తానన్నజేపట్టుమీ.
(మాలినిని బట్టుకొనబోవును.)

మా—(కోపముతో లేచుచున్నది) చీ చీ. కీచకా, కులపాం
ననా, మూర్ఖాగ్రేసరా. నన్న సాధారణవశతనుగా నెంచితివిరా.
నీకు వినాశకాలమా. నీపాటు చూచుకొమ్ము. (అని లేచిపోవును)

కీ—(వెంటఁబడును) రమణీ! పోకుపోకుము. పోయినంత
మాత్రమునఁ గీచకుడు నిన్న విడిచి పోవుననుకొంటివా. (అనివెంటఁ
బడును.) (అటునిటుచూచుచు) లలనా! నన్ను గిక్కురించి పోతివిగదా
కానిమ్ము మాయక్క గారితో చెప్పి నీపని చక్క బెట్టి చెదనులే. అప్పు
డెందుపోగలవు.

(సుధేష్ఠతో దరగా పరీవేశించును)

సు—తమ్ముడా! నీవెప్పుడువచ్చితివి? ఈవేత్తాసరఁబున

గూర్చుండుము. చూచినములనుండి నిన్నజూడవలెనని మోమువాచి యుండ నిప్పటికగుపడితివిగదా.

కీ—అక్కా! ప్రతిదినమును రాజనభవచ్చుచు జోవుచునే యుంటివి దానికేమిగాని (ఆతురతతో) అక్కా! యిక్కడ చక్కెర వింటి దొరచేతి చక్కటాయనఁ జొక్కమగుచక్కదన బుల యిక్కయగు సుక్కచక్కెరబొమ్మ చక్కటి పూపుటెత్తులు సవరించుచు నాచిత్తంబువ్వెత్తుగ నవహరించి యెందో జనియె నక్కలికిసీయక్కర లోనిదిగా నోవు. దాని సీచక్కటికి బిల్లిపించి నొక్కివక్కాణించి యిక్కరజేసి నామక్కునదీర్చిపుము. నాకు దిక్కు నీవుగాక మరి యింకెప్పురక్కా ?

సు—(స్వగతము) అయ్యో! ఈతండు మాలినియందు మరులు గొనియున్నవాఁడు. ఇది ఖరలించి చూచెదను.

రా. ఏరా! తమ్ముడ! వేలుపుజెలులతో ♦ సీదైన లేజవ్వను
లేరా! వేలకువేల్వయ్యంగహసుఖా ♦ క్లేషంబు సంధింపగా
రారా! నీకడ కేవలముట్టిపడుచీ ♦ రా! దాస్యపుజేతలా
పైరఁధిగా నలయుంగఁ గోరుదమయే ♦ చందంబునంగలెరా.

తమ్ముడా! ఏమీమాటలివి. ఈదానియగాని నీకు భోగింపఁ దలంచిన యెంజవ్వనులు గరవైరా.

కీచ—

ఉ. ఒక్కటి సెప్పెదన్వని మ ♦ దుక్తినిజాబు వమ్ముమక్క! యా
చక్కెరబొమ్మగోల్పదగు ♦ జవ్వని యవ్వధిసృష్టిలోన నే
దిక్కునఁ జూచినంగలదె? ♦ దీనికి సచ్చరహచ్చైకంట్లక
మ్మక్క! గలాదుహస్తిమత ♦ కాంతరమాంతరచింతజూడుమీ.

సు—తమ్ముడా! యిదివినము.

మ. పరదారాహరణమ్ము పాపమది బా ♦ పన్నేరదే పాచితం
బగయంగా సరివారిలోన నగునా ♦ బాదవ్వగా నెత్తు చూ

పరు తోడ్తో దలవంపు వాటిలు నిజా ♦ ప్రశ్నేణి యూకొన్నరా
సిరియుం బోవును బండ్రి బాహిరునిగా ♦ జేతుర్బుధుల్ దమ్మడా.
మరియును.

క. పరదారాసంగమమున

కరగును సత్కిర్తిదటగు ♦ గలిగినయాయుః

పరిమితయును మఱిదాసీ

పరతంతుని మానధనము ♦ బాయుంగడకన్.

తమ్ముడా! ఇయ్యది దాసియగుటచేతను సంతానవతియగు
కులాంగనయగుటంజేసియును నీకు ద్యాగార్హులుగాని భోగార్హులు
గాదు.

చ. మిలమిలనూపిందెవనిమేలిమిపావడరింగులూరమై

ఘలఘలలాడుబొన్నగల కాంతులుదిక్కులజాజుచార బ

ల్లతళిళినుచెక్కులనుతారపుచిన్నగ వాసుమీరద

న్వలచినకాంతలన్గలియు భాగ్యమె భాగ్యమగుచుహోదరా.

ఉ. ఈగతి బొట్టగూటికయి ♦ యిక్కడ జేరి దినక్రమచ్చుకన్

జాగవుఁ గూడు మెక్కి యొక ♦ చాయను బోడిమి కల్గెగానియే

నాగరికంపుచందముగ ♦ నంబడదించుక దాన్యపుంబనిం

బాగరి యాటంగాంచి మగు ♦ బాకి జిక్కెదవయ్య తమ్ముడా!

తే. గీ. మేకవన్నెలపులి పై ♦ మెఱుంగుజూచి

మోసపోకుము బ్రతుకుపై ♦ నానయున్న

దానికేవురు మగలు గం ♦ ధర్వులంట

బ్రతికియున్నను దినవచ్చు ♦ బలుసుకూర.

తీ—(కోపముతో దిగ్గునలేచుచున్నాడు)

తే. గీ. దానికేవురు మగలు గం ♦ ధర్వులనుచు

వట్టి దంధన జేయంగ ♦ వలదు నన్ను

నాదుక్రోధాగ్ని కాహుతి † యాదురల్ల

కప్పకూనలు సర్పము † స్తరవగలవె.

అక్కా !

ఉ. చాతురి గల్గెనేని నెక † సక్కెఁకులాడఁగ నేటికక్క ! యీ
నీతులు గట్టిపెట్టి కరు † ణిపుము బుద్ధుల జెప్పనేల సం
ప్రీతియెల్లవానుదతి † మేకొనఁజేయుఁగు నన్ను గూర్చువీ
వా తెరపానకమ్ముగొని † వావీసాక్కెద నీకు మ్రొక్కెదఁ.

అక్కా ! నాబ్రతు కాసితువేని వేగవట్లవరింపుము.

(కీచకుఁడు సుధేష్ఠ కాళ్ళవైబడును)

సు—(స్వగతము) వీనికెంతజెప్పినను వెట్టివదలినది రోకలి తలజుట్టు
మనుచున్నాడు. ఈసత్యమందలి మోహవేశంబున నొడలెఱుంగక
మూఁగ్గుచుఁగియున్నవాడు ఇది యధికమైన తుదకేమిచేయునో,
యాబెడయన్ననో, పరమపతివ్రతయట. బలపరాక్రమ సంపన్నులయిన
యేవురు గంధర్వులను † ట్టికొనియున్నదట. ఇదియెంతనిజమో, బల
వంతమున నీయతివగ గొనినను మీదిమిక్కిలిరాక తీరునా. ఎవని
కర్మమున కెవరుకళాని. కాగలయర్థంబు గాకతీరను. నాకన్నుల
యెగుట వీఁడు పొగొలుల విషవసుండు నిప్పటికి కాపాడెదను.

(వయ్యెడతో † నరుచు ప) కాశము) తమ్ముడో !

తే నీ. ఎంత జెప్పిన మరలవి † దేల కట్టి

నేడె నీడకంపెదఁ † జేడెన్లొ

కోర్కె దీరంగ నీయిట † గూఁబుండు

పొన్ను మసలంగవలదు ని † జమ్ము నమ్ము.

కీ—(తేచి నగళోపముతో) నరచిరేయెదవునుమీ, అక్కా!
తలవాకిలి కనిపెట్టుకొనియుండెఁ.

(అనిపోవును)

సు—(స్వగతము) దైవమా ! ఏమిచేయుదును. ఈవల్లవాధ

రిని నెల్లిదమగు పనులవెంబడి బంపకుండ నేలుకొందునని మును
బాసట యిచ్చితి. ఇప్పుడది కల్లబొల్లిజేయట పెల్లగుదురికంటె గదా
నాగారాబుతమ్మడు ముమ్మరంబగు విరాళి నుమ్మలికంటెగొనియున్న
వాడు. తుటవిలుకాని గొట్టులంబడి దేమానో. అయ్యో! ముందు
కుఁ బోయిన నయ్య. వెనుకకువచ్చిన గొయ్య. విచారి చియేమి
చేయదును. నాచేతనైన ప్రియత్నమును జేసి యొకకపటహస్తబన్ని
యాయతివ నెట్లైన వానియింటికంపెద.

(మునుగువెట్టుకొని పైటచెరంగు నేలంబలుచుకొని పరుచును)
మాలి! మాలి! మాలి!

ఉ. మాలిని.

మా — అమ్మయేమి.

సు — యొకమాటరయమ్మనరమ్మ.

మా — వచ్చిరో.

సు — 2 నాలుకయెండి బాశెదమి † నాటక — యస్సె

తలయెగ్గటిచెడక 3 దాళగ లేనె

మా — (స్వగతము) ఇదియంతయు యేదియో నన్నమోనము
శేయనెంచి యిట్లనుచున్నది.

(ప్రకాశము) మందుగొని ద్రావిన నన్నియు బోవుచెత్తునే.

సు — 4 గ్రోలెద మద్యమో యతివరో శమియించును దప్పి
దానిచే.

అమ్మా! మాలి!

ఉ. కమ్మనిచారుణుల్బలుర † కమ్మలుగా సనుకూరి యుండునా

తమ్మనిగేహమందు బెడి † దమ్మగుమాడెను దప్పి హేచుపా

త్రమృదె కొంచబోయిగొని † రమ్మరయమ్మశ్రీమమ్మరాకునో

యమ్మరో! నీదురాకకెదు † రైకనుమూయక చూచుచుండెదక.

మా — (స్వగతము) ఓహో నేనుకొన్నట్లే యైనది.

దైవమా ! యిదియెంత నుగనాచి. ఇంతలో దాళగలేని డప్పిపుటైనట్లు పుట్టిందేయనుకొందము. కల్లుద్రావినంగాని యాదాహ ముపశ మింపదట. స్త్రీలెంతటి జగజ తలైన నుండురనుమాటనామనమ్మనకు నిప్పుడు నిజమని పొడగట్టినది. దైవమా ! ఏనందులకు బోనని చెప్పి నచో నేమగుచో ! అవునని నన్ను గామించిన వారియింటికి నేనెట్లుబో నేస్తరు. పోయినచో నన్నీ చుండునన్నుంగని ముందటయట్లు మరుబారి బడి నన్నుమ్మలికంబుబూద జేయును. ఇచ్చటికిట్లు చెప్పి తప్పించుకొని యెద. (ప్ర) కాశముగా)

ఉ. అక్కట కల్లు దేర నను + నాపగ నేటికి బంప రాదె యిం

కొక్క తె గౌరవాధికన + ముజ్వలదర్ధనులాచరించి నీ

కెక్కుడు మాననీ మత వ + హించితిగాని నిక్కష్టదాన న

మృక్కరణీయ హేళుకల + నాచరణంబున కేసహితునే.

అమ్మా ! నీయంతపురంబత్యంతనిర్మలచార్మితవంతంబని మత్కాంతుల తోడి వినియోగంబెంతదుస్సహంబైనను నీచెంతజేరి యితిశాలము ను సైరించి సైరందైనై కృపానిరంధ్రబుభు భవద్రౌరహతిరేకంబున భవన్నియుక్తానేకగౌరవక్రియాచరణంబుల నీచుదికొక్కగన్నున్నలమె లంగుచుండుటంజేసి నాకందరికంటె నెక్కుడుచనువు ననువు నొస గి యిప్పుడిక్కరణి మిక్కిలి నెల్లదూబగుపనికి నీయించి మన్నన దక్క జేయుటిది యొక్కడి నెనరు తల్లి ! తొల్లి నీచెంత నుండుకరి పరువమ్ము దొంగిన తెఱంగు వరపుడమ్ముల దెస నన్ను నియమి చననియు నొ రుల యిరవులకు నన్నెందులకు చనుదెప్పుచనియు నమయమొనంగి తినిగాడె తమ్ము శరణమ్ముగా నమ్ము జుమ్ము దుష్టలోకమ్మువలన నేయపాయమ్మును బార ముకుండు నరయు వెరపు యజమానులదిగా డె అమ్మా ! నన్నితైఱాగున జాలిం బెట్టుట తగవటమ్మా !

సు—(స్వగతము) అయ్యో ! యిక యేమి చేయుదును.

మారు నాతమ్ముకి మరణమ్ము తప్పదు. మున్నడిగివ వరములన్నియు
నీమెకు వల్లెమని యిచ్చి యిప్పుడు మరితమ్ము కొడిబట్టవలసినవచ్చినది.
అయిన నింకొకమారు చెప్పి చూచెదను. (ప్రకాశముగా)

ఉ. అద్దిర నద్దు జేయఁదగు ♦ నమ్మ! ప్రియమ్మున .. ద్విమానగా
బుద్ధి జగంచి యల్పులను ♦ బుచ్చగ నష్టము లేక నీవు నా
యొద్దర లేని దానని యం ♦ నిమించిన మోముఁజూడకే
పద్దులు సెప్పసాగితివ ♦ పాము గా నది యేటి నేస్తమే.
నా ముద్దు చెల్లిచి నాముద్దు నున్నట్లు పోయిరమ్ము. హేమకలశమ్ము
దే నకినెలవాతాయనము నున్నయదిగైకొమ్ముపొమ్ము.

(సుధేష్టలేచిపోవును)

మా—(పాత్రీముం బుచ్చుకొని పోవుచున్నది)

(కొన్నియడుగులు నడచి నిలువబడుచున్నది)

ఇదెవ్వరును లేరుగదా. (నలుదిక్కులు జూచుచున్నది)

లేరు. (సూర్యునివంకజూచి నమస్కరించుచున్నది.)

ఓత్రయీమూర్తి ! శమతార్తి.

ఉ. బోడెముగాని భక్తి విన ♦ తుల్పొనరించెద నేత్రిశుద్ధి నే
నాగునుఁ బాండుసూనులని ♦ నన్జనదాటనిదాననేని నే
కేసును మూడకుండఁ బరి ♦ కించుచుఁ గ్రమ్మరుసంతదాక కా
పాడుము రాశికోసరము ♦ నాసవము గొనబోయివచ్చెనక.

(అందఱును నిష్క్రమించిరి.)

తృతీయాఁకము సంపూర్ణము.

శ్రీకారదాంబాయనమః

సీ చ క వ థ.

చ తు రాం క ము.

(సుశీల, చారుమతి, ప్రవేశింతురు)

సు — చారుమతి! యెక్కడికేగితివమ్మా! నాలుగుగడియలకం
డి నీవేమైతివో యనివెదకుచుంటిని.

చా — అక్కా! యింకావఱకునేరక్కడనేయుంటిని.

సు — మనరాజుగారి చేటుకాలము వింటివా.

చా — అదియేమో! నేవినలేదమ్మా అట్లనుచుంటివేమి.

సు — సుధేష్ణమదిరారసంబునకై, మచ్చటిసైరధి నెఱుంగుదువా

చా — అయ్యో! యెఱుంగనా.

సు — ఆమెను దమ్మునియొద్దకు పంపించిందమ్మా.

చా — ఆమెవచ్చిచాలకాలమైనది. ఇదివఱకెన్నడు వీధిమొ
గమెఱుంగుచుదేవతామహోత్సవమయములలోనైన నాసుధేష్ణనువిడ
చిబయిటకిరానమ్మా! అతిపురమ్మునవారలగాని పరులకంటఁబడి
యెఱుంగదు. మానవతినున్న నామెయేనుచూ. నీవుమాత్రమెఱుంగ
వా అక్కా!

సు — అవునులే. ఆమెను మనరాజుగారు జూచి మోహపరవ
శుండై—

చారుమతి — అయ్యో, అయ్యో, యెంతదుర్మార్గుడు. యిత
నికేమిచి శకాలము పూచిన తింగెడవలె యింటిలో అమ్మగారు. పై.
గానె. దగో భోగకాతలు. డొ— చేటుకాలము తటస్థులునదికాబో
లును. తరువాత నేమిజరిగివది.

సు — ఏమిచెప్పవచ్చును. ఆసైరధిని వినరానిపలుకుల నులికించి

బెవరించి నామె అందులకును వశముకాక వచ్చినదారిపట్టిన నామె వెంటబడి పోయెను.

చా—అక్కా! యిక మన బోటులితనికిలెక్కా. మానవతుల కిక నెక్కడిబ్రతుకు. యిక్కడి కొలుపునమనబోంట్లకు మానప్రాణములు దిక్కునా! ఆమె నీతండుకూడ మట్టిపోయెనని చెప్పితివి. ఆమె యితని కలవశునా.

సు—అదియేసాజేహము. ఇతండు పరుగు పరుగునఁబోయి ఆమె కేసుయశారవ మొనరించుచోయని భయంబడుచున్నదానమ్మా.

చా—నీకు భయమొదలకు, ఆమె యితనికలవశునా! యెట్లనో గిక్కురించి చివ్వున రచ్చకుఁబోగఁదు. అమ్మమ్మా! బ్రతికితిని. ఆమెకేమియు భయము కలుగదు. యేమంటి నా యిప్పుడాదారి నేవచ్చుచు జూచితిని. రాజసభలో మల్లయుద్ధము జరుగుచున్నదమ్మా.

సు—తీయినరే. మల్లయుద్ధమే జరుగుచుండుట నిజమైనచో నానభలో మహావియులందఱు చండక పోరు. ఇతనికి జరుగవలసిన ముచ్చటలు జరిగింపక మానరు.

చా—విరటునీ నభకు కొంచెము దూరముగాఁ జూచితిని. విరటునియొద్ద కంకుభట్టుచు దామగ్గింధియు దంత్రీపాలుఁడు నొకఁడెదరో యున్నారు. ఇతని నూక పోవ్వగు. ఇతనిమాటయెట్లున్న నామె యీతనిపాలం బడకుండ బోగలదు.

సు—ఈమధ్య నొకవంటలవాఁడు విరటునియొద్దచేరినాఁడే! అతఁడుండునేమో.

చా—అమ్మా! అతఁడే నేను మల్లునితో మల్లయుద్ధము చేయునటమ్మా వలలుఁడుగాడా అతనిపేరు.

సు—అవును మంచిమాట చెప్పితివి. నామనమిప్పటికి కుదురు పడినది. ఈడుర్జయము మనయమ్మగారిలో మనవి చేయుదము. ఆమె యేదయిన ప్రతీకారము జేయునెయో మనమింక పోవుదముపద.

(అనినిష్క్రమించిరి, ఇదివిష్కంభము)

[రంగము—విరటుని సభామందిరము.]

(విరటుడు, కంకుభట్టు, తంత్రీ) పాలును, దామగ్గింధి కొండలు సభా
నదులు సభ చేసి యుండఁగా మల్లుడు ప్రవేశించును.)

మల్లు—(కైవారముచేయుచున్నాడు) శ్రీమన్మహారాజ, రా
జాధిరాజమండలమకుట విరాజమాన మణిగణైకభా నీరాజితపదాం
భోజ, వైభవబిహార, నైజప్రతాపదూరీకృతారామండల, దిగ్వితా
జసతాఘనకుచోపరిచేలాయిత కీర్తిసనాధా, మస్కృతమహీనాధ,
జయము! జయము!

వి—ఓయీ! నీవెవరు?

మల్లు—మహాప్రభూ! నేను మల్లయుద్ధవిశారదుండను.

చ తిరిగితి నెల్ల దేశములు † దీర్ఘయశోధకులైన మానవే
శ్వరుల సమక్షమున సమ † బాహుబలాధ్యతః బేజుఁగాంచి ది
ట్టరులగు మల్లునొప్పడవ † డంచితినాభుజశక్తి కాశ్చి న
బ్బురపడి పారితోషిక † విభూషితుఁడేయని రాజు లేడిలిన్.
నీ అంగభూషణి మన † సారనర్పించిన

చారుమాణిక్యమం † జీరమిదిగొ

హాగాధిపతిమెచ్చి † పసదనమిచ్చిన

పసిడిమేలిమిపని † పదకమిదిగొ

కాళింగవిభుఁడు మేల్ † మేలంచ నొనఁగిన

యాణిముత్తైయమల † హారమిదిగొ

కాశ్మీరనాథుండు † కాన్క జేయించిన

జాళునా మేప్పని † శాలువిదిగొ

యేజుంపని మల్లుడి † యిలనులేడు

చూడు నాశక్తి మల్లుడి † చోట నున్న

బిలువఁ బ్రపుము నామ్రమాల † బెదరు లేక

మల్లఁ జరఁచినఁ జాలునో † మానవేందరి.

వి—(స్వగతము) వీరజూడమహాబలసంపన్నుడుగాఁ దోచెడిని. ఇదివఱకు వచ్చిన మల్లులందఱును మాటల బెట్టిదముగాని యీ తనివలె బలసంపన్నులు కారు. (యేదియో యాలోచించుచున్నాడు)

కంకు—రాజా! యూరకొంటివేల! మల్లుని కుత్తరంబిమ్ము.

వి—ఏమని యుత్తరంబిమ్మును. ఈతఁడధికభుజాబలసమన్వితుండు. మనయొద్ద వీరికెందురై జయంబుగొను మల్లుఁడెవ్వఁడును లేడు. నేటికి మనకు మల్లుఁడు లేడనునవయశంబు వచ్చునట్లున్నది.

కంకు—రాజా! నీమాటలు చాల వింతలుగానున్నవి. ఈతఁడంతబలసమన్వితుండా! మన యొద్ద నీతని జయించు మల్లుఁడేలేడా! మన మహాసంబున నుండు వలలుని భుజశక్తి జూద్విశ్రుతంబైయుండ నీవెఱుంగవా.

వి—అతఁడంతబలవంతుడా! మీరెఱుంగుదురా!

మల్లు—మహారాజా! తమ పాల మల్లుఁడు లేడని నాకు పసదనంబిచ్చి పంపించరాదా! ఇంతదూర మాలస్యము జేసెదరేల?

కంకు—ఓయీ! తొందర పడెద వేమి. నీకుఁబారితోషికమిచ్చునతఁడిప్పుడేవచ్చును. అందాక కొంచెము తాళుమోలు.

(విరటునివంకఁ జూచి)

చ. వలలుని నీవెఱుంగవె న్న ♦ పాః క గండరగండఁడెల్ల మ

ల్లులయెదముల్కి యద్భుతబ ♦ లుండు యుధిష్ఠిరుకొల్వులోపలన్

చెలియదు వీరి బాహుసము ♦ దీర్ఘ పరాక్రమసాహసంబులీ

వెలవెల యేల వేగ బిలి ♦ పింపుజయివగ నోపు మల్లునిన్.

వి—పారిపార్వకా! మనవలలుని పిలుచుకొనిరా.

పా—చిత్తము. (అని పోయి వలలుని ప్రవేశ పెట్టును).

వి—వలలాంకా! ఈమల్లునితో బాహుయద్ధం బొనర్చి జయంబువడసి మాకానందము కలిగింపుము.

కంకు—స్వామికార్యము నిర్వహించుటకిది తగినసమయము.
రాజు నానతి నెరవేర్చుము.

వ—చిత్తము (అని మల్లునిదేస పోవును.)

మ—(స్వగతము) ఓహో! యితఁడా, నన్ను జయించువాఁడు.
ప్రకాశము) ఓహూ! మల్లుఁడన నేమనుకొంటివి. వంటచేయుట లను
కొంటివా, కట్టెలు విరుచుట లనుకొంటివా ?

వ—నిన్ను జూచి పశులకాపరివనుకుంటిని.

మ—క. ఏమనుకొంటివి మల్లుని

సామర్థ్యమెఱుంగ కిట్లు † చనుదెంచెదవా

భీముఁడా, శల్బుఁడా, గాకే

నీమాదిరి నరుల నేగ † ణితుక్క, ధరణి

ఎఱుంగక వచ్చితివి. ప్రాణములపై నాసయున్న దొలంగిపొమ్మ కరు
ణించెదను.

వల—క. నీచుడివిన, యిటువురిలో

కేనొక్కఁడ గానురోరి † నిర్వాజబలా

నూనూడ నెల్లమల్లుల

మానప్రాణముల గొనెను † మారిటమిత్తిన్.

ఎవరినైన నేమిసేసెదవు; బకబకలాడ కొక్క-క్షణము పారిపోక చక్క
నై నిలుపుము. నే నెప్పుడనో తెలిసికొనఁగలవు.

మ—క. సారము కలిగిన నెదుతై

పోరితనమొనరించి ఒప్పుము, † బొంద దగు గా

కూరక కాటుల నఱచుట

శూరతయే దానజయము † చొప్పుడ గలదే.

బాహుబలంబు కలదేని వెల్లడించి ప్రభువుల వలన మన్నన బొందరా
దా, మాటలప్రల్లదనం బేల ? సమప్రదేశంబునకుఁ బోదమురమ్ము.
(అని యిద్దఱుఁడు నిష్క్రమించిరి.)

కంకు—రాజా! చూచితివా! పుడమిపై మన్న ఫాలంబులం
దాల్చి యొడలిపైఁజల్లికొని యుభయలూను యద్ధంపటు లగుచున్నారు.
వి—కంకుభట్టా! చూచితివా మల్లునిసాహసము.

చ. వెరవక బీరువోవక గ ధీరములాడుచుఁ బొంచిపోంచి పై
కురుకుచు నేలగుంగుచును ధ గొబ్బున దాయుచు వీడుచుం బొరిం
బారి మునుపండ్లుగీటుచు తెల్లల్ జెవుడొందఁగ మల్లఁగొట్టుచుకొ
గరగర మల్లుఁడేచి కడ ధ క వ్వలాంకుఁజయింపదాకెడన్
ఈతంఁడేమిచేయునో.

కంకు—యీతఁడు వలలునిజయించుననుకొంటివా? బలహీను
నకుఁ జరవదులెక్కువన్నట్లుఁగవా.

వి—(తొందరతో) అయ్యో! అయ్యో! కంకుభట్టా! నీమాట
లు విని నిజముగానమ్మి నిష్కారణముగా వలలునిజంపుకొంటిని వీడు
వచ్చినది మొదలు నేటివఱకు నేననుభవించిన భోజనముఖి మమ్మతాశ
నులకైన లభింపదు నేడది యేమగునో.

కంకు—రాజా! తొందర పడెదవేల!

చ. కులగిరి గొట్టె తాకులకుఁ ధ గొండలమందిన నందుగాకయీ
వలలుఁడు వీని ధాకలకు ధ వాసియుఁ జంకెడు నట్టివాఁడెయ
య్యలపు చలమ్ము లింకొకని ధ కబ్బుట దబ్బర చూచుచుండుమె
వ్వలనఁ జయంబు కల్గునొ న్న ధ పాలక యిద్దరి తారతమ్యముల్
వహ్వా, వలలాంకా! నన్ను నీరాజుచే మాటలు పడకుండఁ జేసితివిరా!
రాజా! చూడుము మల్లు డీమారేమగునో.

చ. కదియగ వచ్చు మల్లుని ధ కంపనుడై వలలుండు బల్కిచే
వదలక నట్టి యెత్తి పువుఁ ధ బాతి విధంబున గిట్టుగిట్టునకొ
జదలునఁ ద్రిప్పి త్రిప్పి చెయి ధ జార్చెను వహ్వరె నోటనెత్తురం
గుదుపలుఁగ్రక్కుకొంచుమహిఁ ధ గూలెనుగొబ్బునబొబ్బ వేట్టుచాకొ

(తెరలో) రాజా ! చచ్చిపోతిని, చచ్చిపోతిని.

కంకు—రాజా! చూచితివా ! వలలుని సాహసము నేనెఱుంగ
క యూరక చెప్పిననుకొంటివా !

(తెరలో) మహాపృథ్వా ! నన్ను విడిపిపుడు విడిపిపుడు.

వి—(సంతోషముతోఁ జలపంకించుచు) పారిపార్శ్వకా! నీవు
పోయియూయూజ్ఞును వలలునకుఁ దెలిపి మల్లుని తీసికొని రా!

(వలలుఁడును మల్లుఁడును చేతులు పట్టుకొని పారిపార్శ్వకునితోఁ బ్ర)

వ—(సంతోషముతో) మల్లా, నీబీరము లిప్పుడేమైనవి.

మ—మహారాజా! యితని నేనెఱుంగక వచ్చితి. మీమల్లునికి
నేనోడితి.

వ—చుల్లా! మీమల్లుకి నేనోడితినని ముమ్మారచుము.

మ—మహారాజా! మీమల్లునకు నేనోడితి; (అనిముమ్మారనును)

వ—చుల్లా! యింక నెప్పుడును యెదిోజలంబు నెఱుంగక యిట్టి
సాహసంబునకుఁ జొరజడకుము. నే నెవ్వండనో యిప్పుడైన తెలిసెనా,
యింక నైన బుద్ధిగలిగి మనలుకొమ్ము.

వి—వలలాంకా, మాకీర్తికన్యను మల్లుఁడపహరించకుండ కా
పాడితివి. వీని విడిచి పొమ్మనుము.

వ—(మల్లుని విడుచుచున్నాఁడు.)

మ—మహారాజా! పోయెదరు (దేహమును మలుపుకొనుచు
పోవుచున్నాడు.)

(తెరలో రోదనధ్వని.)

(అందఱును మహాశ్చర్యముతోఁ జూతురు.)

మహానుభావులారా, ఆర్యులారా, నన్నీచురాత్ముఁడు నెంతా
డించి యలజడిఁ బెట్టుచున్నవాఁడు రక్షింపుడు, రక్షింపుడు, (అని
మూలని విరటునిసభలోఁ దొందరతోఁబ్రవేశించును.)

కీ—(పరువునవచ్చి కాళితోడనును.)

(కీచకుని ఆకాశయానమున రాక్షసుడు తన్నిపోవును.)

కీ—(లేచి దేహము దులుపుకొనుచున్నాడు.)

మా—అయ్యో ! యెంత యాపదవచ్చినను నన్ను కాపాడువా
రెవ్వరునుగనపడరు దైవమా (అనియేడ్చుచున్నది.)

వ—(కోపముతో) కీచకునిజంపుటకై సమీపమాదున్న
వృక్షమును పెల్లగింప జూచుచున్నాడు.

కంకు—

మ. వలలాంకా ! కలవెన్నె నీరసతరు ధ్రువములీచోగటన్
బులుగులే గూర్కెనునిందురాత్రియగును ధ్రువములైవచ్చిచాం
ధుల పాలింటికీ జ్వాలపందిరికి గే ధ్రువంబుడువై యొప్పు నీ
ఫలవృక్షమును వాటకట్టెలకు నై ధంజింపగాఁజెల్లునే.
(వలలుడు తలవంచుకొనును.)

మా—అయ్యో ! యెంతయూపదరానున్నను నన్ను కాపాడు
వాడులేడా ! (అనియేడ్చును.)

మ. అరివీరక్షణప్రచక్షణులు, ధ ధ్రువర్థునిధారణా
దరులునృతృతు లేపురుత్త ములుగ్గుం ధర్వులే ననున్నీచుడో
క్కరుడిక్కైవడిబట్టిజేటు ధ్రువపర్వతంచుగోపింపరె
వ్వరి యాండ్రింక ధర్మి నుండురు పరీ ధ్రువంబు లేకుండగాన్
అక్కటా ! పరమసాధ్వీయై పతివ్రతాగుణగణాచూసంచా
రికినైన నన్ను నీకొలుపున నందఱుగనుంగొనుచుండ నీకీచకుండెన్నం
దును నెట్టియంగనలు పడవియిట్టిపాట్లు పరుప నొందుడైన నధర్మం
బనఁదాయెను. ఆహా ! నేనొనరించినపాపమేమి దైవమా ! నేనెంత
యేడ్చిననుఁ దుదకునన్ను నేనె యుపశమించుకొనవలసివచ్చెఁగానిముక్త
శుభశంకునకు నీవిరటుండగీసుండు గావున నీతనికడ నితి యంతయు
వినిపించిపోయెద.

(విరటుడున్నదరికిఁ బోవును.)

మా—

ఉ. ఇమ్ముగ నిన్నినాళ్లు వసి ధిచితి సీగ్రహమందు నెమ్మి నే
పిమ్మట లేక నేడిచట ధిబెల్కురి కావలుడై పదప్రహా
రమ్మొరరింప నంజఱుది ధిరంబుగ జూచెదరేమి కోపమా
కిన్మునవైతిపిప్రబరి ధికింపగ నాదకు పాపమానృపా.

(పిరటుడు తలవంచుకొనును.)

కంకు—

మ. తెరవా, యీసభ నెల్లవారుచుధరి ధిశ్రీనాయకుండు భవ
చ్చరితంబు గనులార గాంచి రలగం ధర్వుల్భవద్వల్లభుల్
దరి గాకుండుట కోపగింపరిటనే ధిలాదూరగావారలం
ద్వరగా బామ్ము సుధేష్టసాలికిచట ధిపల్మాటలింకేటికి.

మా—హాపరిమేష్వరా! నేనెంత(అయ్యదియో చెప్పబోవును)

కంకు—(కోపముతో)

ఉ. ఎంతటి చేటు మూడినన ధిరే కులకాంతలు కొల్వబోనికే
తెంతురె నూత సిగ్గు వల ధిదే పలు బోకల బోవుచీగతిం
గొంతుక పెద్ద చేసికొన ధిగూడునటే నటి యట్ల నాట్యపుం
గంతులువై చెదేల కుల ధిగౌరవమున్ దొంగింప నొదిలే.

చాలు, చాలు, నీపాటికిబామ్ము.

మా—చ. పతికనుకూలవర్తనము ధిభానులకెందుచు లెన్నగాదె మ
త్పతి నటుడొబచేబరిచి ధితలబొనరించితి గొంతనాట్యపుం
గతియును కంకభట్ట విను ధికాదన నేటికి నీదుషల్కులే
గితవునికాలిన్జేతి దిల ధికింపగౌరవ మొందు గల్గెనా.

(పోవును) నన్నీ దురాత్ము ముదిరంబు కుంబుత్తైచిన ఆజగ
భూతతో నింతయు విన్నపించెద. ఏమిరాజ్యము, యేమి రాజనీతి!

యేమి ధర్మాధర్మవిచారణ ప్రాగల్భ్యము, ఆహా! యెవరూరకున్నను, కాగలకార్యము గంధర్వలేతీర్పఁగలరు! (అనివిచారించుచుపోవును.)

విర—కంకభట్టా! నేనెంతదుర్మార్గుడనో గాంచితివా? అన్యాయముగా నీసైన్యంధ్ర సీసభ మసలవైన చూచి సందేహింపక యీమూర్ఖుడిట్లు చేటు పరుప ప్రీతిక్రియ చేయఁదగియున్నను మోమోటాబునను బంధుత్వాభిమానంబునను నాదాసీన్యంబు వహించితి. వెంటపాపాత్ముడను.

క. దురితాత్మునిదండింపని

సరనాధునకయ్యఘంబు † నన యారవపా

ల్లురితంబుపొరయుఁదాన

న్నిర కుమ్మపునంధ్రధర్మ † నిష్టితబుద్ధుల్.

(అని విచారించును)

కంకు—రాజా! విచారించెదవెందులకు? ఈదుష్టుడు వధ్యుం డైనను నీకాఁడువంక చుట్టముగుటచే సాధురక్షితుఁడయ్యె. ఇంత మాత్రమున నీతని నిరపాయునిఁగాఁ దలపోయుకును. ఈమె పాతివ్రత్యము మున్ను నేనెఱుంగుదును. గంధర్వలేవురసహాయశూరు లీసతి సహోరాత్రంబు లరయుచుందురు. నేటి రే యితని నామావశిష్టునిఁ జేయక మానరు. నీమాట నీవు దక్కించుకొంటివి. ఇదియునఁగాక ధర్మాధర్మంబు లెఱింగి రాజ్యరక్షణంబొనరించుట ధర్మస్వరూపుండగు నజాతవైరికొప్పుగాని యితరులకలవియగునె? సమయానుకూలంబుగా రాజ్యతంత్రంబులు జరిపిగొనవలయుఁగాని యంత యోచించి, నడువ నెవ్వరికి శక్యంబగును.

వి—(తలపంకించుచు సభ చాలించెను.)

(అందఱును నిష్క్రమించిరి.)

శ్రీకాశాంకాదైవము

కీ చ క వ థ.

కం చ మాంకము.

[రంగము—వంటయిల్లు]

భీముడు నిద్రపోవుచుండగా విచారించుచు మాల్నినిప్రవేశించును.

మా—అహా! నాభర్త యీవంటయిల్లు గటికినేలం బండు కొని నిద్రపోవుచున్నవాడు మెల్లనబోయి లేపునునా!—యీతనికి నిద్రాభంగము చేసితినేని కోపగించునేమో! యీతనికి మాత్ర మిప్పుడు నిద్దరవచ్చునా; రాదు ఊరక కన్నులు మూసికొని పండు కొనియున్నవాడేమో మెల్లనబోయి లేపుదును (అని భీమునిదగ్గ అటుబోయి చేయివైచుచున్నది)

భీ—(ఉలికిపడి లేచి కన్నులు నులుముకొనుచు దొందరతో) ఎవరునీవు?

ద్రా—ప్రాణనాథా! నేను! తొందరపడదలే?

భీ—ద్రాపదివా!

ద్రా—చిత్తము.

భీ—(స్వగతము) ఇప్పుడిమె తనపడిపరాభవమునకు బ్రతి క్రియ నాచే జేయుచుటకై నన్ను బోధింపవచ్చినది కాబోలును. (హాకాశముగా) చెలీ! యీకాందారి, పొద్దుననిండులకేలవచ్చితివి. నీరాక యెవ్వరు నెఱుంగరుగదా? ఇన్నినాళ్ళకు నెవరు కలిగి భీముని పాటు లారయ వచ్చితివా! ప్రాణనాయకీ! యిటు గూర్చుండుము. కలకలలాడు నీనె మొగ్గము దుఃఖము మూర్తిభవించినయిటు లుండు టకుం గతమేమి?

మా—(నవ్వుతము.) ఆహా! యీతఁడు నాకెదురు వట్టిండు చున్నవాఁడు. (ప్రకాశము) ప్రాణనాథా! కీచకుని యాగడము సకలంబునుఁ గొల్వ్వనఁ గన్నులారఁగాంచియు నేమియు నెఱుంగనివానివలె నన్నడుగుచుంటివా? సరిసరి, యిత నీతో నేను జెప్పికొనినను జెవిటి వానిచెవిలో సంకూదినటులె యవును. అయినను నాకుఁ జెప్పటవిధి గానుఁ జెప్పిపోయెద నాలకింపుము. నిన్న నీవిరటుని మఱుది యప్పును జూడవచ్చి ముంగిటఁ బూవుతెత్తులు సవరించు నన్నుఁ గనుఁగొని మోహపరవశుఁడై—

భీ—ప్రాణేశ్వరీ! నీన్నంగని యాదురాత్ముండు మరులుగొని యెనుగా!

ద్రా—ప్రాణనాథా! అన్నీచుండు తన్ను దానే యెన్నో విధంబుల పొగడుకొనుచు నన్నంగని వినరానిపలుకుల నులికించుటయు నాచెప్పుకవి ములుకులై వాఁతో మారాపట కిచ్చగించకూరకుంటిని.

భీ—వాడఁతటితో విరమించిపోయెనా ప్రాణనాయకీ!

ద్రా—ప్రాణనాథా! వాడట్లుపోయెనా నాకింత దఃఖమేల! ఈయధఃరాత్రీంబున నీకు నిద్రాభంగంబొసరించుటే! అక్కల పాంసనుడంతటితోఁబోక—

శా. భవదీయాజ్ఞయై ఓఁ ఓఁ, (అనుపద్యమును చదివెను)

భీము—ప్రాణేశ్వరీ! ఆదుష్టుండు నిట్లు యెనా, తరువాత నీపూరకుంటివా?

ద్రా—ప్రాణనాథా! నేను కోపంబాపుకొనలేక దేవర బాహుబలంబులగా నమ్మి నాకర్మమును నేనే నిందించుకొనుచు దైవమునుఁ దిట్టుకొనుచు—

శా. ఓరీకీచక ఓఁ ఓఁ. (అనుపద్యమునుచదువును) అనియఁటిని.

భీ—నాకు భార్యవై అంతమాత్రమనఁగలిగితివిగాదా! నీకింక భయములేదు? తర్వాత నేమిజఁగినది చెప్పుము.

ద్రౌ—ప్రాణనాథా! వాడంతటఁబోక ముందటికంటె నెక్కుడుసాహసంబున మిక్కుటంబగు విరాళింగొనుచు మిక్కిలి ప్రల్లదంబులు పలుకుచు నన్నుం బట్టుకొన యత్నించుటయు నాతని జరసంబు విఫలంబుగా నేనందుండుట యయుక్తంబు యవలకుం ఖొలంగితి. వాడును నన్ను వెంటఁబడినరు నేను మరల వానికంటె బడకపోవుటచే మాయవృత్తోఁజెప్పి నీపనిపట్టించెదనులే చూడుమని తర్జించుచు సుధేష్ణుఁడెంగటికిం జని యప్పయుం దానును గొండ్లాకవడి గునగుసలంబోయి యెట్టకేలకు తేచిపోయెను. ప్రాణసాధా! సుధేష్ణ యెంతదుర్మార్గురాలో చూడుము. అప్పుడా యమ్మ మిథ్యాదాహం బభినయించుచు వగలు గులుక మిక్కువిరిగి వైఁబడినటుల తనపుట్టి మనిఁగిసటుల ప్రాణములప్పుడు పోవుభంగి నాయందపూర్వస్నేహం బుట్టిపడ దీనస్వరంబుగ నన్నుంబిలిచి తమ్ముని గృహంబునకఱిగి కల్లు తెచ్చిపెట్టుమని బలవంతపెట్టినది. దానికిఁ దోలుత నేనియ్యకొనక యీసుధేష్ణ పరిపరివిధంబుల నిర్బంధించుటంజేసి మీబలంబు నమ్ము కొని సుధేష్ణయిచ్చిన కాంచనభవకంబుఁగొని యానీచునింటికిఁబోతి.

భీ—(వటకట పండ్లుకొఱకుచు) సుధేష్ణ సుగీల యనుకొంటిని ప్రాణేశ్వరీ! యిదిత్రాగుమోతా?

ద్రౌ—ప్రాణేశ్వరా! అట్లనకుండు. నన్ను దమ్మముంటికిఁ బంపుటకై పన్నిన పన్నుగడగాని యిదినిజముగా దాహింపును, దాని యుపశాంతికై కల్లుద్రావుటయనియు సూచించరాదు.

భీ—తత్వాత నేమిఁజరిగినది ప్రాణేశ్వరీ!

ద్రౌ—నన్ను నాకీచకుండు గనుఁగొని ప్రాణేశ్వరా! యేమని చెప్పుదును. నోటికిరానపల్కులు పలుకుచు నన్ను బలాత్కరింపఁ దలంచుటయు నేను—

భీ—ప్రాణనాయకీ! నిన్ను వాడుఁబట్టుకొనెనా!

ద్రా—లేదు నేను పరుగుపరుగున సుధేష్ణయింటికై వచ్చినదా రింబడి పోవుచుండఁ దైవవశఁబున మీరందఱు రాజసభనుండిరఱు యెఱింగి భయాతిరేకంబున మీరున్న యెడ కప్పడవచ్చితిని. కడపట్టి వృత్తాంతమంతయు తమరు కన్నులారఁజూచినదియే. అదియునుమరలఁ జెప్పవయనా! పాణినాయకా! నాయుదంతమంతయు నింతియే వింటివా? మనసుదీరెనా! (మోమున చేతులుంచుకొని విచారించును)

భీ—పాణశాయకీ! విచారించి యేమిచేసెదవు? నీభర్తలట్టి పరాక్రమహీనులగుటచే యిట్టియిడుమల పాలైతివి. ఊరుకొనుము; (అని చేతులనుదీసి తనయుత్తరీయముతోఁ గన్నీరుఁడుడుచుచున్నాడు)

ద్రా—(విచారముతో)

ఉ. మున్నల దుస్ససేమఁ డతి † మూఢతఁ గ్రొమ్మడి వట్టియాడెచ్చిమీ
సన్నిధి నాజయద్రఘుఁడ † సంగతముస్సలుపంగఁబట్టియు
నిన్నకఁ ద్రోసి పుచ్చితిరి † నే డిటులయ్యె గరయ్య నాకుఁ గీ
డన్ననుఁ గ్రొత్త యెట్లు భవ † దగ్రజఁడాగతి వాఁడు గావునక.

ఆర్యపుత్ర! తోకంబులోఁ గులభామినల మొఱ పెఱి
వారైన నరయవలయునని పెద్దలు సెప్పుదు రయ్యని సభలయందతి
పలుకులుగాబోలును; గాక పాగిగల్భ్యములైయందునా, యెక్కడి
ధర్మములు; యెక్కడినీతులు; యెక్కడిబుధులు; యెక్కడిరాజులు
క్రీయాపర్యవసానంబున నన్నియును నేటిబీరకాయలుగదా. (అని
విచారింపును)

భీ—ఆర్యరాలా! విచారింపకము. నేనప్పుడు కోపమంది
యును మాయన్న వలదనుటచే నూరక శాంతించితి ననుభవించివా!
యిటువినుము.

మ. బలిమి స్త్రీచక్రుడల్లునివ్బరిభవిం † పంబుట్టి యంతాతకు

గ్గొలదుల్ మీరును నున్న మామక మహా † క్రోధాగ్నిఁజ్వలించుకో

జల్వమా ధర్మజావాక్యవృష్టిశలన † స్వల్లారదే న్వల్లిడి
స్యపుంబో విరటు న్నపుత్రకముగా † గాంతాశిరోరత్నమా.

అట్లయ్యెనేని మనల బాండవుల గా గురైఱుంగుటయును దానంజేసి మనమెప్పటి యట్ల గానలపాలగుటయునుదప్పదు. అప్పు డాయడరంతయు మనమిరువురమును దెచ్చినయదిగానెంచి యయ్యపరా ధంబు మనయిద్దరి నెత్తిపై మోపెట్టుచును. అలోచించుము. కావున ధర్మాత్ముండగు ధర్మసుతుని నిందిపబనికాదు. వేగిర పడుటయును గర్జంబుగాదు. కీచకుండు వంటయింటి కుదేలుకదా ! వీనిగడదేర్చుట కిపుడుమాత్రముమిగులువడియెనా ?

దా—ఆర్యపుత్ర ! హేమాచలధైర్యసారుండగు మీయన్న సద్గుంబులువర్ణింప నలవియగునే; నేనెఱుంగనిదాననా ! నాపడి నప రాధవపరంపర దుస్సహులై హృదయంబు కలతంబారుటయు నేనట్లం టిని. ఇదియాకర్ణింపును.

ఉ. ఈశక్తికేతడే సరి మ † రెవ్వడు నేర్చు నజాతశాత్రవ
ఖ్యాతిదచచ్చద్విజయ † మట్లానరివగ, రాజసూయమ
ల్పేశరవైభవంబు మ † హేంద్రముఖామరలోకసమృద్ధో
పేతముజేసి కీరిచహి † యితురే ? యాతడునక్కమొడోయల్.

ఉ. అమృహానియోడివిరటు † నండనుజేరిపరాక్రమాతిహి
నమ్ముగఁబ్రేమబ్రాహ్మణుడ † నందగి జోగులధంగిఁగావివ
ప్రమ్మృణదాల్చితోకిము † దమ్మొనఁగూర్చును బేఱుమాలితా
నమ్మొనుడుగా బ్రతుక † నయ్యెనునామఁ జిరాయునున్నతి.

ఆర్యపుత్ర ! యాతనిజూచినప్పుడెల్ల నాహృదయము చేయి పెట్టికల్పదినల్లగుచుండు నేనేమిజేయుచును.

మ. కశీతుండాయతసారబంధురములై † గర్వోన్నతారాతిని
ష్టకంఠక్షణైకభిరములై † సొపొందుచున్నట్టిని

కరముల్వంకర వ టకట్టియలుము † క్కల్లేముటల్జూహము
 బరియల్వాదును నాదు చిత్తముశిలా † ప్రాముబా ప్రాణేశ్వరా.
 మత్స్యధినాథుడంతఃపుర కాంతలకు సుతసం బొనర్చు దల పునవివే
 కంబు మాలి కసకరంబు వీలి మత్తగజంబులను గ్రోల్పులుల
 కొక్కొక్కపరి గారుబోతులను నీకుమారొడ్డి కయ్యంబునకు
 డీకొలుపు నపుడు నేను సుధేష్ఠుతో నందుడి నీకుభరంబై య
 లనుడనైన తరి విపాదంబు నుద్ధతుండునై చికుసుతనంబుఁ జూ
 పుతరి ప్రమోదంబును బొందుదును. నాముఖ లక్షణంబునీ
 టింది యక్కడి వారందరు నీయంకు నామనము ప్రేమారూ
 ఢంబులయి పుండనియును బరిపరివిధంబుల గుజగుజలంబోవు
 చుందురు. అదియటులుంచుము.

సీ. శిరణన్న యర్చినైస † సంరక్షణముఁ జేయు
 బిరుదంబుదాల్చిన † సరసు డెరఁడు
 సత్తుచే నెఱిగిన † గిత్త తత్తడికాతు
 నెత్తిగాండివమాన † మొలెనెవఁడు
 తనుఁగాండివలచిన † వఁత యూర్వశియైస
 వలదంచు ధీరతఁ † బలికెనెవఁడు
 పేమేమృసాముగ † ద్వియయదుపవసంపఁ
 బ్రాభవంబుఁగఁగించి † వరలెనెన్వఁ
 డట్టి సేతమ్ము కీచోట్ట † సనదయగును
 న చుబిడ్డల కెల్ల సృ † త్యమలు గరపి
 నొట్ట నిండించు కొనుచుదాఁ † బొలుపుదక్కి
 యుండగాఁ జూచియెన్నెట్లు † లోర్తుఁజెపును.

అభ్యున్నతుల ఘోషబలముల మ్యాత్యానుమాతార్థవ
 స్పృహస్యప్రవమితానుబంధములునాప్రత్యక్షనిర్మలనా

సామస్త్యములునయ్యశోధికప్రశంసజ్ఞాపకమాద్రీసుత
స్వాధీనములుచెప్పగాఁదరమెనాఁ థా; వారిచాత్రముల్.

ఉ. వారలలోనఁ బెద్దగుఁ ఁ వైఖరిఁగఁటిపైలేదొయయ్యయో
పేరుప్రతిష్ఠ మాలిరుఁ ఁ పేదవిధమ్మక నశ్వసాదియై
తీరుచుమారిపో నెకఁ ఁ తేగువఁగాఁము వాఁజూచిన
న్వారకఁ కంటి నీరు పగఁ ఁ వానికి నైసనుఁ బుట్టగుండునే.
కానకువచ్చువాఁడు తమఁ ఁ కంబున నెల్లనిమిద తల్లియ
మ్మా నకులానుజుండు నునుఁ ఁ మాయఁడు మాయఁడు రూపసంపద
స్వానిని నెట్లు చూకొ; లలఁ ఁ నాయుని కన్నులనీకు నించె నీ
లైన తెఱుంగునన్వనముఁ ఁ నందొనఁగూర్చితి వానికి న్నియున్.

ఇప్పుడజ్ఞాతవానమున నున్న వారమగుటచే నతిసఁ గన్నెత్తి చూడనైన
వలచుపడదయ్యెనని చిక్కులుచున్న దాన నేనేమిచేయుదును. అ
తండు సింగాంమ్మ వమ్ముగా నివ్వరటుపాల నాలగాపరియై త
లఁదాచు కొనియున్నవాఁడు. ఆహా! మాలవిధి యెతటి వారి
కినెట్టిరూపదలు గలగించుచున్నవాఁడు. ఇంక నా బాములు
కూడ కొంచెమెరింగించెద దయచేసి వినుము.

ఉ. పుట్టితి నబ్బురంబుగ నఁ ఁ ముజ్వలవిక్రములైన మీకు నే
బట్ట పుఁ దేవి నైతి గుఱఁ ఁ వంతులంబుత్రులఁ బొంది యెందునె
ప్పట్టున నీఁకు తేరనెడిఁ ఁ పాటి యశంబునుఁ జిక్కఁబట్టి యి
ప్పట్టున నెట్టి నెవ్వగలఁ ఁ పాలయితి నిద్విధిశ్చయిరక్కటా.
మరియును.

ఉ. ఈయిలఁజన్మమెత్తి పనిఁ ఁ యేమియుఁజేసి యెఱుంగ నిప్పుడో
వేయివిధంబుల న్నలుగుఁ ఁ బొందులు నూరుట చందనమ్ముల
దీయుట పూసరుల్ సొగసుఁ ఁ వీరఁగఁ గూర్పుట నాకు చేతుల
నాయులు గాచెఁజూడుమివెఁ ఁ నాగురశ్మవృత్తపురేఖలట్లున్.

(ద్రాపదీతనహస్తములను భీమునకుఁ జూపుచు తనశిరఃమును భీమునితో
డపైఁ జేర్చిచూచును)

భీ—(ద్రా)వదిశిరముపైతనశిరమునుంచివిచారించును.)

ద్రా—నాథా! విచారించిన ఫలము లేదు మాయజూడంబు
మనల నింతవరకుఁ దెచ్చె. అమృతాత్మకాదు నలజడిఁబాలయ్యె, విధివి
ధానంబుభవింపక తీసునే! యిదియునుగాక.

తే. ౧ త్కౌతలమున జరులు స్వ ♦ కర్మవశగు
లగుచు సుఖమును దుఃఖము ♦ ననుభవింతు
రనెడి యాద్యుల వచనంబు ♦ లన్మత మగునె
నలిపితనఘమ్ము దుఃఖభా ♦ జనమ నైతి.

నాథా! కడపటి మాట చెప్పెనవియును పలుమాటలే!

మ. చరితార్థంబునకేల చింతిలగ నా ♦ భాదాలుఁడింకెప్పడె
వ్వరికి ప్పాటులఁ బెట్టకుండ నతని ♦ వృంజింప వైతేని ని
త్తరి నీయూన భవశ్రమక్షయన ♦ మత్ప్రాణంబులన్వహింకే
నురికే! సర్పరీక్షే నిష్కమ్మురకు నే ♦ నోలి న్నివేసింఁచెదన్.

భీ—(నవ్వుచు) ఆర్యురాలా! యీదిరుతకార్యంబునకు నన్నిం
తముట్టఁ బలకవలయునా! నేను కన్నులారఁ జూచుచుండ నిన్ను పరా
భవించిన ఖలుని నప్పుడ వధియింపని యపరాధంబుచాలదే! యింక
నేను వానిదెహి యి మూఁగున్న వో లోకంబుల నతులనంతల నింక
నెవ్వరు బాప నోపుదురు. నీవు విచారింపకుము తమ్ము, నామాట
లాదరింపుము.

ద్రా—(లేది కన్నులు తుడుచుకొనుచున్నది.) ఆర్యపుత్ర!
మోరెమిచేసినను సరే?

భీ—ఆర్యురాలా! నేనేమిచేయుచునో వినుము.

ఉ. ఎల్లి నమస్తభంగుల నఁగి హీనపరాక్రమమొప్పు గీచకుం
ద్రుల్లడగించి నీకుఁ బరిఁగి తోవమొనర్తు నజాతశాత్రవుం
డల్లన నడ్డమైనను దఁగి యామతి నోడను నీవు వల్లనఁ
మల్లడు భీముఁడింక వగఁగి మాలి వెనఁ జనుమంగనామణి.

చ. నలునిపిరుంద ఘోరవిపిఁగి నంబుల నాదమయఁగి రాముతోఁ
నల జనకాత్మ జాత కలఁగి శాశ్వజతోఁగి దనధర్మపత్ని పే
రలజడి పాలుగారె నుఖుఁగి లైరి పదంపడి వారె యట్లని
శ్చలతర వైభవంబుల నెఁగి నంగెదు నెమ్మది సైపు మాపదల్.
(తెరలో కోళ్లుకూయును.)

భీ—ధ్వని నాలకించి తొందరతో.

ఉ. ఓయెలనాగ కీచకుడఁగి యోగ్యుడు నేటికి కాలువీటికిం
బోయెడు కాలమున్నమయఁగి మున్నెరవేర్చెడు నట్టికాలముం
డాయఁగ వచ్చెనంచు వికఁగి టమ్ము గృహహ్యులనుండి కొక్కురో
కోయనుచుఁ ద్రవారముగఁగి గూయదొడంగెనుదానచూడముల్.
(ఇద్దఱునుఁ దొందర పడుదురు)

ద్రా—అయ్యో! తెల్లవారుచున్నది. నన్నేమిచేసెదవోను
మా! కీర్తియైన ననకీర్తియైన పురుషుని యదీప్తి యున్నది. (అని వె
ళ్లబోవును.)

భీ—(చేయిపట్టుకొని) లలనా! చెప్పదగినదియంతయు మిగిలి
యేయున్నది. పోయెద ననెదవేల తెల్లవారుచున్నదని భయంపడకుము
ఇంకనయివారు గడియల రాత్రియున్నది. ఇది తొలికోడికూత నేనేమి
చేయుదునోయని మిసంబున సంశయింపకుము.

మ. అలదిక్పాలకులెల్ల రొక్క మొగమైఁగి యాజి న్విజృంభింపనీ
వలదంచు న్దనవాఁడె యడ్డుపడనీఁగి వారింపనీ యర్జనుం

డలుకం బూసితఁ ద్రిప్పనాదరముగా † దబ్బాజ్జీయక్కీచకు

స్తల ఖండించెడు దాకనాకుక ని † ద్రాహరముల్ త్యాజ్యముల్.

లలనా! డుర్యోధనాదులు మద్దదావ్యాపాదితులయ్యెను దాక
నాస్వాంతంబు దురంత చింతాక్రాంతంబై పరాభవింపక నిమగ్నంబైయ
న్నయది. మనకింక యజ్ఞాతవాసంబుఁ గడువ నొక్క మాస్రంబు కడమ
యున్నది. భగవదనుగ్రహమున పడునొకండు నెలలు స్లెల్లినవి. ఈది
నంబులుఁ గడువఁ బడిన మనయాపదలనుఁ గడికోసరిల్లెడును. అది య
టులుంచుము. ప్రకృతముఁ జెప్పెద మరచిపోకుము. అక్కీచకుండు వి
రహవేదనాదోదూయమాన మానసుండు కావున గ్రీష్మరస్లెయును
నిన్నుం బరిభవింపరాక మానడు. నీవును వానికి భయంపడి వ్యతిరేక
ముక్తులు పలుకక క్రమక్రమమున నియ్యకొనుట గానుపించి స్పృతాగా
రంబు సంకేతంబుగాఁ జెప్పి తానుక్కండ నిశీధఃప్రైతరి జను దెమ్మ
ని చెప్పము నేనంతకుముందుగా నాస్పృతాగారంబునం బ్రవేశించి
యుండి తమకంబున వచ్చునాతనిపై సాళువంబు కరణి నుజ్జికి నటనా
గారంబు మత్పదాఘాతంబుల నంచలింప మదియహ్హాకారంబుల భూ
వభ్రంతరాళంబులు ప్రతిధ్వజలీన వానిఁ దెగటాఁచెద.

ద్రా—ఆర్యపుత్రా! దేవరసాహసమున పరాక్రమము నంత
యుఁ జూపించిన నమయభంగంబగునా; మీయన్న దమ్ములగతి మీ
రును నౌడాసీన్యము వహించుటయే యిప్పటి తెరంగుఁ జూడ నుచిత
ము, అట్లు కాదని నన్నీచుని చిత్రగతివధియింపును. కాకన్న నూర
కొనుడు మీకిదియే సమస్కారము, పోయెదను. (అని పోవోవును.)

భీ—(చేయిపట్టుకొని) శాంతామణీ! పరసాధించుట యవ
నేమనుకొంటివి. ఇరువుర మెదురైన నెట్టులఁదనో! సాధ్యమైనంత ర
హస్యముగా చిత్రగతినే వధియింపయత్నించెదను. (ద్రాపది చేయింప

ట్టుకొని) నీనిందండకోహు నావలుకులు మరువకుము (అని సాగనంపుచున్నాడు.)

భీ—అబ్బా! రాత్రియంతయు నీమె శోవేగితిని కొంచెముసేపుపండుకొందునా?

(తెరలో)

కంచుకి—

చ. సవసవ చిమ్మచీకటులు † నన్నగ నన్నగ వీడెనల్లజ
కృపకవ జోడుఁ గూడె తమ † కంబున వెన్నెల పుల్లుగోడైకై
రవిణి విరాళిమాడె విట † రాజికి నెమ్మది గోడు మూడె గ
మ్మరతపుఁ దెప్పెరల్దురుసు † మాలవలి న్నడఁతూడె నద్దిరా.

భీ—అయ్యో! తెల్లవారిపోయినది యింకనిద్దరయేల కాల్యములం దీర్చుకొనవలయు.

(అని నిష్క్రమించెను.)

—

శ్రీకారదాంబాయై నమః

సీ చ క వ థ

వ షాంక ము.

[రంగము ఉద్యానవనము]

(కీచకుడు విరహముతో బ్రవేశించును.)

సీ. అతివిషయము నా, † యప్పుగారింటికిఁ

బోవఁగాఁ దనకేమి † పుట్టి మ విఁగె

పోయెఁబో నాయింతి † పొల్పు నాశోభూఁ

గుచ్చినగతిని వా † క్రవ్వ నేల

వాక్రుచ్చె బో దాని † పైఁబాళిఁగొని నేను

తిన్నఁగఁ జని కోర్కెఁ † దెలుప నేల

తెలిపితిఁ బో నాతి † యలుకరెట్టింపఁగ

కలగుడు వడ నన్ను † బలుక నేల

అంతతోఁ బోక మద్యమి † మ్మందువచ్చి

రచ్చవారెల్ల విన నన్ను † రవ్వఁ బెట్టి

నెనరు గాన్నింప రాత్తిర † మ్మఁగ నేల

యేమి మోసంబా సుమశరా † యీవె దిక్కు.

అయ్యో! యింకను రాత్రి యగుట కనుపించదు (ఆకాశమువంకమాచి) నామీదఁ బగఁగొని బగలు నిలిచి యుండునేమో! యింక రాత్రియేకలుగదా! (అటు నిటు చూచుచున్నాఁడు) ఆహా! యీతోట యందమెంత బాగుగనున్నది.

సీ. నవనవోన్మేషప ధల్లవవిభ్రామ. బులు
కరజలసాభాగ్య ధ గరిమదనర

కలకలకర కా ధ కలికానినాదము

ల్లిలిబిలిపలుకుల ధ చెలువుజూప

కమనీయపుష్పగు ధ చ్చములవృత్తములు

కులుకుగుబ్బలసీటు ధ గులుకరింప

చంచరీకావలీ ధ చంచద్విలాసంబు

బెళుకువాల్టూపుల ధ విభవచులర

తేతదీపలు నెమ్మేని ధ లీలఁగ్రాలఁ

గుట్మలాభోగనంపద ధ గోళ్లుగాఁగ

సుముపరాగజ్ఞా మెలుపూత ధ సౌఁగునింపఁ

జూడఁదగి ముండెవనలక్ష్మి ధ సువతికరణి.

ఎందుఁజూచిన నాసతి కన్నులం గట్టి నట్లున్నయది ఇంక నీయుద్యాన
వనవిహారంబు మారోద్దీప్తనోపహారంబు గానికాలక్షేపసాధనం
బు కాదు. (కొన్ని యడుగులు నడుచుచున్నాఁడు) అహ! యీ
చుడ్రకాంతశిలాకుట్టిమంబునఁ గొంతవడి విశ్రమించి యాది
సశేషబంధనయిందెద (కూర్చుచున్నాఁడు)

ఉ. రాతిరివేళనిన్నొకని ధ రమ్మనియె న్నటనాల మమ్మునం

కేతముఁగాఁగఁ జెప్పెఁ బరి ధ కింపగ నీయది చూడ నాపయిం

నీతియెసంగినట్టు లొక ధ వీనము మోసముఁ జేయునేమొ య

నీతియుఁ దోచుచుండె విప ధ రీతముఁగల్గినఁ గాదె యెద్దియుఁ.

హా! చెలీ! నీకై నేనొక వెతలపడుచుంటిని. నాయూయూసంబెట్లవనయి
చెదవో; హాఁగ డేకసుందరీ!

(భార్యప్రవేశించును.)

భార్య—నాథా! యిదే వచ్చితిని నన్నుఁగన్నుల బొమయేకౌతముగా
నీయుద్యానవనమున విహరించుట మీకుచితముగదా.

కీ—(శ్వశ్రవణము) ఈమె నానంగతి తెలిసికొనియే యిక్కడకు వచ్చినది.

ఇప్పుడు నేను బొంకిన ఫలమేమి? బొంకిన నీమెనమ్మనా! ని

జమేవచించెదను. (పకాళముగా) రమణీ! నీవిందుల కేలవచ్చితివి?

భార్య—దేవా! దేవర సైరంధ్రీవలపువలలం జక్కువడి స్రుక్కియి

క్కడ నుంచురని విని చింతాకాంతంబైన స్వాంతంబున బొడ

ములేహతహ నోపం జాలక దేవర కొక్కింత విన్నవింప వచ్చి

తి. కొంచెము దయచేసి నామనవి వినుండు; ఆశా నాకు సవతి

య్య. పునను నసూయచే జెప్పుదానం గాను.

గీ. శుభములనుఁ గోరు మిమువంటి ♦ శుద్ధమతులు

కాంచ నొల్లరుగద కడ ♦ కంటనై న

పరవధూమణి ముద్దుల ♦ ఫాలతలము

చవితినాడొప్పు నెలవంక ♦ చందమునను.

కీ—సఖ! అది భీరుజనవిషయంబు గదా!

భార్య—

మ. అడిసైరంధ్రీయు దాసి యాట నగుహ ♦ ర్యాదావిహీనమ్ముపె

ద్దది యాటా సుతవతురాలపుటచే ♦ నాయఃక్షయంబాట త

ప్పుడు నీ కేటికి దాసి గోరుతమి చె ♦ పున్విన్నవారెల్లన

వృదురీ యల్పసుఖిగబు గోరిపరువం ♦ బున్వమ్ము గావించువే

కీ—లలరా! అది దాసియనుకొంటివిగా! పట్టమహిషులు దానింజూల

గలరై

భార్య—

శా. పాణికావినునాదు విన్నపమునా ♦ పైసేదుచిత్తమ్ముగీ

ర్వాణాకారులు నాథు లేవురసజె ♦ పుష్పింటి నాకోతికి

నృణమ్ముల్వెనఁ గ్రుచ్చిట్టులయి నా ♦ భావము భేదిల్లెడు

న్నాణెమ్మైన కులమ్ము వన్నె చెడునో ♦ నాభాగ్యమెట్లున్నదో.

కీ—(కోపముతో) యేమేమి!

ఉ. నీతులు చెప్పవచ్చి కడు ♦ నిష్ఠుర... ల్బచరించి మెల్లగా
వాతలు వెట్ట జొచ్చితివి ♦ వవ్వరె! తత్పతు లేవురన్ననే
భీతిలువాడనే! యెఱుగ ♦ వే! మును నాదుభుజాబలంబున
జాతిగుణంబిదే! చనువు ♦ సంగిన జయ్యన నెత్తి కెక్కుటల్
చీ, చీ యేటిమాటలవి, నన్ను జెనరింపవచ్చితివా! ఆయెలనాగకట
నాధు లేవురుడిరట, వాతసాధారణభాషాబలశాలురట, వా
రెల్ల ననుం జెనక జూతురట, యిదియేనా! నీ శుభ్రప్రాయము.
ఓహోహో! మేమి నీజాచాచాతురి! ఏమియావగలు? ఏమిబె
దరింపులు! ఏమిబిభీషికులు! ఏమియిచ్చకములు! ఇవియన్నియునే నె
ఱుగనియవి కావు. దుడ్డుపేరు జెప్పినంతనే తల పగులునను
కొంటివా! వారెంతటివారైన నాభాషావంజరంబున జెక్కు-ప
రచి యయ్యెలనాగ నియ్యెడకుందోడుకొని వచ్చి యయ్యెవిధం
బుల నాచెలికే నీచే నూగింబుజేయించెద; తొందరపడకుము
(అని లేచిపోబోవును.)

భార్య—(పట్టుకొని) నాథా! నేనెన్ని చెప్పినను నాపటకులన్నియు
రోగార్తున కి సనాపధంబుపగిది తమమదికి ససహ్యంబులైనవి.
ఒక వేళ మీరు చెప్పనట్లు తత్పతులనియెడు గంధర్వులు నీభుజ
బలంబున బరాజితు లయ్యెదరనుకొందము. అట్లయినను.

ఉ. పాపమగుశ్చక్రితల ♦ పైమరులూనుట మున్నువాలితా
రావరతంతుడై చెడడ ♦ రాజ్యము సైరము గోలుపోయి లం
కాక్షతికానలోన జన ♦ క్రవభుకూతురుబ్రహ్మబట్టుట
నూపరె గాదె బాంధవత ♦ నూభవమిత్రయుతంజగాననిన్.

కావున పతివ్రతను బరాభవింతుట మిమువంటి ధర్మస్వరూపులకుఁబా
డిగాదా, నాశుద్ధప్రమెట్లున్నతో! కనుగలిగివర్తింపుడు నేనను
జ్ఞగొనియెదను (అని ఆకనము వంకజూచుచున్నది.)

ఉ. చూడుముప్రాణనాథ! తమి ♦ చొప్పడఁ దన్నెడబాయకుండ వె
న్నాడిన నన్ను గైకొనక ♦ నియ్యయి యాయినడలేలవారుణిం

గూడగఁ బోవుచుండెడిని † ఘోరముట చనివిన్నపింపనూ
రాడఁడిదేమొయంచరుగ † నయ్యెనుఛాయయసూయమీరగన్.

కంచుకి—(తెరలో)

శా. వాలమ్మల్పయికెత్తి మందలయి యం † భారావముల్ మీరఁగా
నాలింటింటికే బప్పులెత్తెడితనం † ధృరాగముల్మారులం
దోలిం గావుల నారఁ గట్టివటులై † యొప్పురె బట్టుల్ దివిన్
జాలై బారెఁ సూర్యబింబయితి శో † ణంబయ్యెఁ నీణపభన్.

భార్య—

చ. పలచిన ఛాయఁ గైకొనక † వావిరి బద్దిని యంచు దాగర
మ్ములఁ గిలిగించెఁబెట్టుటన † పో వనుహీనత వచ్చె దీ కి
న్వేలియయితిం గదా! యచుచు † వేవెలుఁగెంతయు శోకవారిలో
పల మునుగాడెనాఁ జరమవారిధి † గ్రుంకెనుహీనకాంతియై.

కీ—గీ. తమ్ములకు సూడునెరిజింక † తాల్పకాడు
జక్కలకు రేడు వేవెల్లు † జోడుజోడు
లచ్చి పైవోడు † తెరగఁట్లుమెచ్చుఁగూడు
తోగలయెకిమీడు క్రుంకెను † మగువచూడు.

నన్ను వేధించుచున్ననీ గ్రహద్యయమ్మును న్నమించె.

మ. హరిరత్నద్యుతి నేలి కాలగళకం † తాభీషులు బోలి బు
ధురీ నీలోత్పలకాళిమంబుచుండినం † తుల్లిట్టి ప్రావృట్టయో
ధర కాంతిచ్చటఁ గొల్లవెట్టి యతినాం † ద్రుంబైతమఃపూరము
ల్సరిదిన్నూమిన భోంతరమ్ములలమె † నూచీరుఖాభేద్యమై.

నాయుద్యమంబున కనుకూలమైమిన్నుమన్ను గానబడకుండ గాఢాంధ
కారము తటస్థించినది యిక నేనిప్పుడే పలయు మధురపదా
ర్థంబులను గొని పోయి యాయొప్పులకుఁప్పగూడి నుఖుఁడెద.

(అందరు నిష్క్రమించిరి.)

శ్రీకారదాంభామైసమః

శ్రీ చ క వ థ .

సప్త మాంకము.

ద్రా—ఆర్యపుత్రా! కీచకుండు వచ్చుసమయము కావచ్చినది.
మీయన్నదమ్ములు మీకుఁబాసటగావత్తురు.

భీ—(అనాకర్ణితముగా) మనమీనతనాగరంబు తేజోవిహీ
నమ్ము గావించి యిందు గూఢముగా నుండుదము. నీవీతెరచాటుననుం
డిచూచుచుండుము. నేనిందు బవ్వలిం చెద.

ద్రా—చిత్తమః.

భీ—నిజముగా వాఁడు వచ్చునా!

ద్రా—ఏలరాకుండును.

భీ—గీ. మన్మథానలదండహ్యః † మాన మాన
సుండుకావున నేడురా † కుండడతఁడు
కాముకులకేడ తాలిమి † కలుగు టేడ
కలుగుఁగాకది నిలుకడ † గాంచుటేడ
(తెరలో కాలిచప్పుడు)

ద్రా.—అడుగో వచ్చుచున్నవాఁడు. మనము యధానిగిషము
గా నుండుదము.

(ఇది విష్కంభము.)

రంగము—నర్తనశాల.

(కీచకుడు మధురపదార్థములపల్లెముతో ప్రవేశించుచున్నాడు.)
 అయ్యో! నేడేమి నాయెడఱుకన్నదరుచున్నది. మనోజవహేకార్యా
 నుకూలముగా మూడవ్యమతపోక్తమైయున్నది. నన్నెప్పుడును మాం
 డవ్యమతావంబుడనేగదా! నేను మాత్రమీ సుదేహమేల? (తెర
 వంకజూచుచున్నాడు) యిదియే నర్తనాగారము. యమాగారమువలె
 నున్నదే? (అలోచించి) ఏమిది నాకీముపమానాశంక! (ధైర్యముతో)
 బలవంతుడనగు నాకిది యమాగారమయిననేమి! ఓహో! యిది మ
 హారణ్యంబుపిగిది నిర్మలవ్యంబును దుర్గమంబునై గ్రీష్మకాలంబు
 కరణి నపగతప్రకాశంబైయున్నది. (అటు నిటు తిరుగుచున్నాడు) పా
 పాత్ములకు స్వర్గద్వారంబు చందంబున దీనిముఖద్వారంబునాకుఁ గన
 పడదేమి అమ్మయ్యా! యిదిగోవొరికినది (హావఅకుఁ బ్రవేశింపబోయి
 తలవట్టుకొని వెనుకకు వచ్చును) అబ్బా! యిదివరకెన్నిసారులో చూ
 చితిని కుడ్యకారులు కవాట ప్రాయముగా తమశిల్పపుష్కలంబున
 గరుడవచ్చులతో నిర్మించిరి. ఇదివఱకు నామొగమున కెన్ని సారు
 లో తగిలి నా నెక్కుదురంతయు బొప్పి గట్టి కాయలు కాచినది. కావున
 నేడంత వేధించలేదు. ఇదియేకొత్తయైనచో శరాభవమే. ఆ, జ్ఞాప
 కమువచ్చినది. యీహాక్కనుగుమ్మములెక్కడివి దీనికితూర్పుననెక్క
 టేగుమ్మము. అటుజోయిప్రవేశింతును. (అని యింకొక వైపునకుఁ
 బోయి చేతితో పెదకుచున్నాడు.) ఇదియే గుమ్మము దీనితలుపువేసి
 యున్నదే? (చేతితో గెటును.) ప్రాణేశ్వరీ! (అని మెల్లగాఁబిలుచు
 ను.) ఆమె యిక్కడకువచ్చి యున్నదో లేదో అలుకుఁజేమియును
 లేదు. నన్నుమోసముచేయనా—చేయదు. ఎందున్నదో? (చేతితో
 గోళ్లపైతడుమును) ఇదిగో నాచేలి. మునుసిగ్గుచే మోము వంచుకొని

యుండుటచేత దేరిబారచూడలేదు. ఇప్పుడు చీకటిగా నుండుటచేత స్పష్టముగాఁ గనపడుటలేదు.

క. కమలముల నేలిరాకా

కుమదప్రియుఁబోలియుద్దుఁ గులుకఁచు నెంతే

కమనీయంబయి గననీ

రమణీమణి నగుమొగంబుఁ ప్రమదంబొసగుకా.

సఖీ! ఇంకను సిగ్గుపడుచుంటివా (ముద్దుపెట్టుకొని వెనుకకువచ్చి)
 ఛీ! ఇది ప్రియురాలి మోముకాదు (చేతితో తడుమును) కరచ
 రణాద్యవయవము లేవియులేవు. ఇది కడ్యాలంకారముగా శిల్పివరే
 బ్యులచే రచియింపఁబడిన కీర్తికాముఖము. అయ్యో నేనెంత తెలివిమా
 లిన వాఁడను. నిత్యముఁజూచుదానినే పోల్చలేకపోతిని. ఈమె చూది
 న నేమచుకొనునో సఖీ! నాకిందుసంకేతమని జెప్పి నన్ను గన్నుబ్రా
 మెదవా? ఈమారు బాగుగపరిశీలించెదన. (ఇంకొక వైపునకుఁబోవు
 చున్నాడు.) ప్రియురాలా? దొరికితివే ఇ క నీమెదుబోగలవు పోయి
 నను కీచకుడు పోనిచ్చునా (నవ్వుతము) ఈలేమకు పలుకరిం
 చకయే గాఢముగా గొగలించికొని యెదను. (శిలావిగ్రహమును
 పట్టుకొని గాఢాలింగనము చేసికొని వెనుకకువచ్చి) అబ్బా!
 నాకతినమైన వక్షస్థలము నొచ్చి తిమ్మిరిపట్టినయట్లున్నది. ఇది
 మాలి! గాడేమో? గంధర్వుల భార్యననిచెప్పినది. నన్ను వంచించు
 టకెట్లుకామహాపము ధరించినదేమో! ఎట్లు నన్ను నమ్మించి మోసపు
 చ్చునా! కొందఱి స్త్రీలశరీరములును కిరీటముగానుండును ఇంకొకసా
 రి పట్టిచూచెదను (మరల పట్టుకొనఁబోయి క్రిందపడిన పుస్తకమును
 జేతితోఁ బట్టుకొనుచున్నాడు.) ఛీ? ఛీ? యెంతనిర్భాగ్యుడను. ఇదిశి
 లామయంబగు పాచాలిక ఉత్తరమొదలగుకన్నెలు న గీత కళాభ్యా
 సమును చాలించి పుస్తకము నిండుంచిపోయిరి. ఇదియు నిత్యమును

జూచుచున్నదియే. ఇంకగోడదం వెకిన న్నిట్టలేకనబడును. నేనిందు కూర్చుండి యాతలోదరించిలిచెద. రహణీ.

చ. నరనవదార్థముల్గడప్ర † శస్త్రమణిమయ భూషణావళుల్,
మురువగుజల్లు దువ్వలువ † లున్నవదధను గొంచువచ్చిని
న్నరయుచునుంటి గానబడ † వయ్యెయొ యెయ్యెన కేగినావ్రే?న
న్నరమిమంబు నోర్వనియ † డంగజా డో గజరాజగామినీ.

చ. నను గనుగొన్న యన్నవమ † నమృతదక్కారులెక్క జేయునే
ననవిలుకాని బారెబడు † నాదు విలాసమా లెంచుతి నే
నను నునుబల్క లెల్లయురు † లైయలయించునుగాంతస్వాంతము
స్వజడళాక్షి నీటిటలు † నన్ననలయించెద వేమనందగున్.

భీ—(స్త్రీ స్వరముతో) నీవెంతటివాడవును గాకుండిన నిచ్చు నీవు పొగడుకొనియెదవా?

కీ—(ధ్వని నాకించి తనలో) యీధ్వని యీదేసనుండి వచ్చి న యటు లున్నది. ఇటు బోయెదను. (ప్రకాశముగా సుతోషము తో) సఖీ! వచ్చితివా? నాపైదయగలదా? నన్ను నేను బోగడుకొ నుట గాదు సుమీ నిజమే చెప్పుదును.

ఉ. నీదు పదారవిందముల † నిత్యముగొల్పుట నాకు భాగ్యసం
పాదన కాదె, నన్ను బెఱ † వాగెగ జూడగ నేల, కల్పిక్రి
బాదగు జీవనమ్మా బరి † పాలన జేయుము నీవ, వీటిలో
బైదలు లెల్ల నిన్నుగొలు † వదగు కట్టడి యాచరించెదన్.

ద్రౌ—(తనలో) యీదుర్మార్గుడు నాదిక్కునకు రాకుగదా?

భీ—భీ భీ! భగినీభ్యాజీవండవైయండి యింక సిగ్గులేక ప్రేలదొడంగెదవా?

కీ—(మరల చెవియొగ్గి ధ్వని నాలకించి) ఈమారు ధ్వని యాదిక్కునుండి వచ్చుచున్నది. అటు బోయెద (పోవుచు కాళ్ళకు

నీవయంత్రము తగిలి బోరగింబు పుచున్నాడు) (లేచి సిగ్గుతో) (ప్రకాశముగా) సఖి ! సుధేష్టయుంటి దానుడననుకొంటివా !

ఉ. నాబుజశక్తిచే ధరణి † నాధులఁ బోరుల గెల్చి సర్వధా
త్రీ భృతి నల్పుచుండుదు మ † దీనువిభుత్వము నెల్లవారు శీ
ర్షాభరణమ్ము గాఁ గొనఁగ † నల్లవిరాటు నధీనమైన యీ
వైభవమెల్ల నావలన † వచ్చెను గాదె సరోరుహాననా.

(భీముని సమీపమునకుఁ బోయి పట్టుకొనబోవును.)

భీ—(చెయ్యి విడల్చుకొని) ఛీ ! ఛీ ! తులువా ? .

క. నావంటియువిడ నెన్నడు

నీవెఱుంగవురోరి నీచ † నీదగుమైన

న్నావంతసాకె నీ నీ

చేవంతయుఁ జెడుచు చావు † సిద్ధముసున్నా.

కిచకా? నీవు నన్నంటితివేని నీమేన ప్రాణంబులటవు. ఇంకనీవెన్నడును నతులనంటవు. యముని యిట బుటుపుకుంఁగాగలవు. (అని మెడబట్టివంచును.)

కిచ—(స్వగతము) ఇది మాలిని గాదు. గంధర్వకోపాసలకీల యేమో! కీలయేల? నిజముగాగంధర్వశేమో! (ప్రకాశముగా) అయ్యో! అయ్యో! అతివినయా ! అతివినయ !

క. నిరుపేదవాడవని కని

కరమొదవగ సతతఁబు † గసప్పైడు నా

కురిఁ దెచ్చి పెట్టితివహ

వరె తిను నింటికెని గీడు † బరుమట లివియే.

వాని నేల నిండివవలెను. ఆమె పతివ్రతనుమాయని సాటి చెల్లి పోయె నిదియంతయు నానిర్భాగ్యుడగాని వేరొండుగాదు.

గీ. పరవధూమణిఁ గూడుట † దురితమనుచు

నొక్కి వచియించె మున్ను మా † యక్క పిదప

కట్టుకొన్నది గట్టిగా † మట్టబలికె

దోసి వైచితి నాకొంప † దీసికొంటి.

(తనలో) ఇంకిపుడు బేల తనమేల (ప్రకాశముగా) మహారు బావా! నీ వెవ్వండవో కరుణించి తెలుపుము.

భీ—(స్వగతము) నన్ను వీడు పేరకుగుచున్నవాడు. ఏమి చేయదలంచెనో యెరిగించినచో నిప్పుడుచచ్చు వీరవలన భయమేమి. (ప్రకాశముగా)

శా. దూరం బోయెను మృత్యువక్త్రమునయం † దున్నానువేర్చిన్నచో
బోరంగెల్చెదె మానవాధమ మహా † భూతగ్రహణోచ్ఛ్వాసో
దారవ్యతరభీమ నామమనురు † త్తంసాధివైవంబనో
క్రూరాచారక యేరిచేసెదపై సం † కోచంబు చల్లారెనే.

కీ—(స్వగతము) వీడు భీముడా! యెక్కడి భీముడు అడవుల కుబోయిన వాడిక్కడికెట్లు రాగలడు నన్ను బెకరింప నిట్లుచు న్నాడు. (ప్రకాశముగా)

ఉ. పాపియటండు జూడక, భ † వత్పదయుగ్మము లాశ్రయితునా
దీపము వెల్లులోని కరు † దెమ్మట నీమహానీయరూపము
జూపుమి యొక్కమారు నిరు † జూతు నెవండపై నామనంబు సం
తాపము వాపి తోచినవి † ధమ్మిగ జేయుమజేయ వికృమా.

భీ—(స్వగతము) వీడు వెలుగున నన్ను జూడగోరుచున్నవాడు. వీడు నన్నుజూచిన నిక్కంబుగ తెలిసికొనజాలునా! వలలునిగా గుర్తింపగలడు. నిజముగా దెలిసికొనినను వీడు జీవించియుండినగదా భయపడవలసివచ్చి. వీరిని బ్రాణములతో విడుతునా? (ప్రకాశముగా) కీచకా! నన్ను జూడదలచితివిగా.

సప్తమాంశము.

దా—అర్యపుత్రా ! వెలుగు గావించెద నుండును. (దీపము వెలిగించును.)

కీ—(దా)పడిజూచి) అమ్మా నీవు చాపదినా ! తెలియక పాపంబున కొడిగట్టిన యిన్నిచు నిప్పట్టున రిక్షి చి ప్రాణరక్షణ నుకృతంబును బొందుము.

దా—'న్ను జంపించి జగద్రక్షాంబు జేయించెద.

కీ—(భీమునగదిగఁ జూచుచు స్వగతము) వీడు భీముడా ! నిన్న మల్లునితో నెదిరి జమాంబు వడసిన మనవలలును వీడు మాయక్క గారియింటివంటలవాడు వీనినిమాత్రము జయింపగలనా ! బ్రతిమాలు కొని, యావలకు నడిపించి యెట్లునఁ బారిపోయెదను. అట్లాడంబడ దేని నల్లరిజేసి యందరికిఁ దెలిపి క్రమ్మర నెప్పటియట్లు కానపాలుఁ గావించెద. (ప్రకాశముగా)

శా. నాయాపుత్రా! యింట నిత్యమును వం ♦ టల్ జేయసిక్కింతుని
నోయి! యేగతినిట్టులూరకయన ♦ న్నువ్వెత్తుగాఁ జుంపఁగాఁ
జేయాడుం జెవుమోయి నస్వదుము పేల్ ♦ నేహారఁగాఁజేతునా
కాయత్తంబగు మత్స్యరాజ్యరమ యు ♦ దదర్శంబుసిక్కిచ్చెదన్.

చీ, చీ, చారుపోతా ! నీవిచ్చువాడవును నేనుకొనువాడనునా ! నీవంటిఖలుని విడచిన జగమున కపకారంబుగాని యుపకారంబు కానేరదు. కాన నిన్నిప్పుడే యమగృహతిధి జేసెద.

కీ—(స్వగతము) పారిపోయెద నన్నను విడిచి పెట్టఁడాయెను; వీనినేనెదిరి జయింప లేను. వీని మనము నొప్పునాడి యవ్వలకుం గొనిపోయెద. (ప్రకాశముగా) దేవా ! నేంక నీచేతఁజిక్కువడితిని గదా ! నీవేమిజేసి సకధిరుండనే. నీవును ధర్మవేదివి నన్నుం జంపం దలంచితివి. కాన ననుపదేశంబునకు బోవుదము రమ్ము. నేను

పారిపోయెనని తలుపుకుము నేను నీవలన నెట్లుచుం జచ్చవాడనే. పగరకు వెన్నిచ్చి కాదిశీకుడై పలాయనమొనర్చిన వానికి దుర్గతి యగునని పెద్దలు సెప్పదురు. కావున జేతిలావైక్కింత నెరపం దలందితి నీవు ధర్మవిరుద్ధులునకు నశయించువాడవు గదా !

దౌ—అర్యపుత్రా ! ఈతండు మోసపుచ్చి పారిపోగలడు. ఈతండు పతివ్రతల పాలింటికి ధూమకేతువు వీనిఁ గరుఁంచి విడిచెదరు జాతీ !

భీ—రమణీ! వీ పాణములతో విడుతు ననుకొంటివా? చావ నున్నవీని కోరిక కూడ చెల్లించి వధియించి వేగ వచ్చెదను. నీవిచ్చట నే యుడుము.

దౌ—నాథా! నీకు నవగ్రహంబు లనుకూలింతుఁడగుత. కరివరదుండు నీయెడ గృహస్థుడగుఁగాత. నీకు జయంబగుఁగాత.

(భీముఁడు కీచకునితో నిష్క్రమించును.)

దౌ—(కిన్నులనీయించుచు) హా పరమేశ్వరా ! సన్నీహుఁ బుట్టువుఁబుట్టించి పుట్టినయిల్లు నత్తయిల్లుఁ గాక కావలపాలు గావించి పడరానిపాటులఁ బరపించి పరగృహవాసంబనుసంధించి యందునుఁ గొఱగాని వరవుడమ్ముల కిరవుపరచితివా ! నావలన మహానుభావులకుం గూడ యిడుమలుబొడమె. ఇప్పుడీకీచకునిజంపఁబోయి యీతం డేమిగూడవఁబడునో, నేనెంటరిగానుంటి, నాకేమి కానన్నదో ? దైవమా ! (అని విచారించును.)

(ధర్మరాజు ప్రవేశించును.)

దౌ—అర్యపుత్రా ! సభాంతరాశమ్మున నన్నుఁ బరాభవించి న కీచకాపశేషుం జుప ముంకించిన మీరమ్ముని నన్యాయవేళవచనరచ నాపాటవంబున మీరట్లు వారించుటకుఁ దేవరయెడ నేనేమియపరా భయమర్పితిని. (విచారించును.)

ధ—ఆర్యురాలా! సమయభంగమునకు వెళిసి నేనట్లంటిఁ గాని నీయెడ మోతవ్వ కలిగికాదు.

(అద్భుతుఁడు ప్రవేశించును.)

దా—(కోపముతో)

శా. ఆశంబోడిమి పూక పాకృతియుఁగా ♦ శంకఃపుర-బంధున
య్యాగుంబిడ్డల కాటపాటలను నీవ ♦ శ్రాంతమున్నేర్పుచున్
జూడాపుష్పమువాడనీవుగదచ ♦ చ్చుంగకపాంచాలియే
జూడంబోయిననేకొఱంతయని నీ ♦ చందంబు, మేలయ్యెఁగన్.

నేడుమందహాసంబుఁ జేయుచుం జూడవచ్చితివా!

అ—(చిన్నబోయినమోముతో) ఆర్యురాలా! నిగర్ధకమృగు
నీయాకృతినున్న నాదుఃఖమెవ్వరితోఁ జెప్పకొందును.

క్రా—నీ తేటాగు నేనెఱుంగనిచానంగాను. ఇప్పుట్లనీవిల్లుడట
నాకుచుంబియంటే.

(నకులుఁడు పోవేశించును.)

స—చేవి! కీచకునివలన నేకేడును బొరయకుండఁ గాపాడబడి
తివి గదా!

క్రా—ఎవరివలన, మీవలననా ! మీయన్నగోవలననా?

స—మాయన్నవలన.

దా—ఁజ మే. ఆయన యింతవరకు సుఖసిద్ధిలో నుండుటవ
లన లేకుండిన నేడుమాత్రము, నిసర్గభూతదయాభుత్వమునుఁ గనప
ర్చక పోవునా?

స—(తనలో) ధర్మజుపై నాగ్రహమ్మున నిట్లనుచున్నది కా
బోలును (ప్ర)కాశముగా) కాదు. భీమసేనునివలన.

దా—అమ్మహాసీముఁడును మీవలెనూరకున్నచో నేనీపా
టికిఁ గృతార్థురాలనే యగుమను, అదియును తషమదికినసహ్యము
యినది కాఁజోలును.

(సహదేవుడు ప్రవేశించును.)

దా—అర్యపుత్రా! నిన్నజూచిననాకుఁ గడుపుచెటువగు చున్నయది. కీచకునిజంపఁ దోడ్పడలేదని నిన్నునే నేమనంగలను.

సహ—అర్యురాలా! ఈరుతకార్యమునకు మేముగూడ వలయునా? నీ నియమించిన యమ్మహాసీయుఁ డొక్కండచాలడె?

దా—అర్యపుత్రులారా! అమ్మహానుభావుండరిగి పెద్దయుం బ్రొద్దయినట్లున్నది. ఇంతయాలస్యంబునకుఁ గారణంబూహింపఁజాల కున్నదానను. (విచారించును.)

(భీముడు ప్రవేశించును.)

దా—అర్యపుత్రా! నన్నుబరాభవించినయన్ని చుండుచచ్చెనా!

భీ—దేవి! పంచోత్తరశతసంఖ్యాకులగుతమ్ములతోఁ గూడఁ గీచకుండు తెగటారె.

ధ—తమ్ముడా! యువకీచకులఁ గూడవధియింపవలసివచ్చెనా!

భీ—అన్నయ్యా! కీచకునితో నట్లు నేను సమప్రదేశమునకుఁ జని యందు మేముఁడొడలు మెయిమెయిదాకించి సమయభంగము నకు నేనునుఁ గొండాక కారణంబున వాడును శంకింపుచుఁ బెద్దయుం బ్రొద్దుపోటుతరి నతఁడీహీనబలుఁగా నెఱింగి వికృతవధఁ జేయుఁడలంపు నఁ బంచాస్థ్యంబేణశాబకంబుం బొడువుగతి నుదగ్రశక్తి సమర్థితుం డనై యాతనివస్త్రకంబును బీనస్త్రుగ భుజశాఖలునుఁ జరణ యుగంబుతో మేలోనిముడ నగ్గుగాఁజూపి రెండుచేతులఁబయికెత్తి పల్లవితకనుమిత ఫలితలనింబగు తరువరంబును మత్తమాతంగంబు కూల్చురణి బహువిధవిచిత్రచిరత్నరత్న విభూషణ భూషితంబైన సూతుశరీరంబు నిడించిన కందుల తిత్తియన నేలంబడవైచితి. ఆదు రాత్ముడును వెడబొబ్బవెట్టుచు నసురిసురనుచు ననువులఁ దొరఁగె. నేనునుభోయినవారి బడి వచ్చుచుండఁ దస్యహోదరులార్పుచుఁ గే

స్పృశు నిలు; నిలు, పోకు, పోకుమని నముదగ్రవీరాలాహులు నింగి
ముట్ట నదలించుచు బెదరించుచు బలువుమిగిలి మగతనంబునఁ గడి
గోనికడిమి మెరసి నన్ను డలపడి యెదిరిన నేనును వినుచక నొక్కని
కొక్కవేటున మరియొక్కని నొక్కపోటున వేటొక్కని నొక్కము
ష్టిఘాతమున నొండాక్కని గదాఘాతమున నందఱి నన్నివిధంబుల
మెడలు విఱచియుఁ దొడలు తఱచియు ముక్కులు చిదిపియు బెక్కు
లు కదిపియు, వీపులు పగిల్చియు, మూపులు నొగిల్చియు, నెత్తుట
త్రమిల్లి ముక్కుముక్కులగు లక్కబొమ్మలతెఱంగునఁ గావించుట
యు చావకట్టువడి పీనుగుపెంటలంబారు రుధిరతరంగిణి ప్రవాహం
బుల నోలలాడుతాకినీధాకినీ పితాచగణంబుల వైతాళంబులు చూడ
భీభత్సంబుగా కనువట్టె నివ్వడువున నుపకీచకుల నన్నతో యమపు
రంబున కసిపివచ్చితి.

య. మదిసఁతాపము వాసెనే! గురుతరా ధ మర్షంబుచల్లారెనే?
ముదముంబొంది తెమామకోద్ధతభుజా ధ భూరిప్రతాపంబుమె
చ్చొద్దవంజాలెనే? యట్టినిన్నటులగీ ధ డొందించియన్నీచుమ్మ
త్వః శంజెందకయుండశక్యమట! య ధ ద్రుండడ్డమైనస్సతీ!
ద్రా—(సంతోషముతో)

య. అలుకంబూనియుశాంతిఁజెడితివిని ధ న్నాకొల్వులోనేఁడుబ
ల్బులమొప్పంబ్రజఁగన్నుబ్రామినులద ధ శ్చరిత్రునింబట్టిత
మ్మొత్తోఁడంపితివొక్క టుండవెనుహ ధ మోవాల్ధిలోమన్గితిన్
ఖలులంకారపులన్వధించియెపుడా ధ నందంబునంధితువో.
(ధర్మరాజుదులంజూచి) ఆయ్యలారా.

ః. భావిను మోధనాదికు ధ పాంసంహింసననాటకాంగనాం
దీవిధిసూత్రధారసము ధ దీర్ఘతఘోచకునివ్యధించి ప్ర

స్తావనగాఁదదీయసహా ♦ జాతులఁగూల్చేతండువేగ ప్ర
జ్ఞావశవృత్తులొచఁబ్రతి ♦ నల్పైఱవేర్పుఁడమీఱల్లెఱుక.

నకు—(ధర్మరాజుజూచి) మాకట్టియదృష్ట మెన్నఁడయినఁ దా
రసిల్లునా? అన్నయ్యా.

ధ—(అనాకర్ణితముగా) ద్రౌపదిపై చెయినైచి. ఆయ్యారాలా!

నీ తనకుఁబెల్లాపద ♦ తారస్థిల్లినయద్దు

ధైర్యంబునాత్మలో ♦ దాల్చుటొకటి

నోడికాంతలకుఁజే ♦ దోడువాధోడుగాఁ

బడసిగతిసాయు ♦ పడుటయొకటి

ఖలులబారిబండి ♦ గాఢియఁబొందియు

దనమానమునుఁగాచి ♦ కొన్నటయొకటి

ప్రాణగొడ్డ బగు ♦ పవయైనఁబలియిన

విడుమరలేకకా ♦ వించుటొకటి

పూర్వభవవ్యూహరిపాక ♦ ముననెగాని

గలుగ నేరివునీయందె ♦ గలిగెఁగ్ని

నిన్నుఁబురిచించునతులచే ♦ వన్నెగాంచి

లలనభారతమాతరా ♦ జిలెడుఁగాత.

ఇంకనీ యజ్ఞాతవానంబు కొంచెము కొఱంతగా నంతయుఁ
ల్లించితిమి. ఈకొఱంత తీరినసకలంబును నన్నిహితంబుగాఁదలంపుడు.
తమ్ములారా! మనకింతకంటె బ్రియమెద్దికావలయును. అయిన
నట్లగుగాక.

భరతవాక్యము.

ఉ. సంతతవైభవంబులనె ♦ సంగుచునున్న స్వరాష్ట్రమందు ఖం
డాంతరవాసులైననుమ ♦ తాంతరసంస్థితులైననెవ్వరే

ప్రాంతమలందు నెట్టినుఖ ధ మాన్మనెఱుంగక దఃఖభౌజులై
 వంతలబొందుచుండుద రొ ధ వారిమహీపతిప్రోచుటొప్పగున్.
 ఆకల్పంబుగయావతంబుపతిసే ధ వాయత్తమ్మై కల్పిక్రిం
 బ్రాకౌఁగాతథరాధినేతచరమో ధ పాయంబులేకుర్వరఁ
 న్నాకుంఁగావుతసంస్కృతాంధ్రకపితా ధ సామ్రాజ్యముల్లలిగ్నా
 రీకశ్యాణములద్వివ్వాయతనము ధ శ్రీమీరాణిం చుతన్.

సంపూర్ణము.

పెద్దాపుర సంస్థాన చరిత్రము.

పెద్దాపురము, విజయనగరము, మొగలతూరు మున్నగు
ధృత్రియుల పూర్వచారిత్రము కరతలామలకము. పెద్దాపురపు
సంపాదనవిషయము, విజయనగరములో పూసపాటివారికిని వత్స
యవారికి కోడిపందెములపట్టుదలలు. చు దూరు, రాజానగరం,
మహేంద్రవరము, పెద్దాపురము మున్నగు అనేకస్థలములయందు
గిస యుద్ధవిశేషములు విపులముగ దెలుపబడినవి. వెల 0—10—

లలిత కుమారి.

హిందూదేశచరిత్రోపయోగ నవల. కవలలకుండవలసిన పా
శ్చిత్వము. శృంగారరసము కనపర్చబడినది. వేయేల గ్రంథము చు
నారంభించిన ముగించువరకు విడువనుల్లరు అతిసుందరము, వాక్య
సుబ్బరావుగారిచే వ్రాయబడినది. 0—10—

శ్రీదేవి.

పెద్దాపుర సంస్థానవిషయక నవల. విజయనగరం పెద్దాపు
స్థానముల మర్యాదలు గౌరవవిశేషములు ఇందుమనోహరముగ
పబడినవి. వెల 0—8—0

మహాత్మాగాంధీగారి ఆరోగ్యదిగ్దర్శని ప్రతివారుతప్పక చ
వలసినది. 0—10—

కర్ణ స మ్రాజ్యము.

ఆంధ్రదేశమునకు సంబంధించిన రెండవశతాబ్దముదాటి ఆ
చరిత్రోపయోగనవల చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారిచే వ్రాయబడి
కర్ణునిసామ్రాజ్యవైభవము పూర్వపుఆంధ్రుల ధైర్యసాహసములు ప
పబడినవి. 1—0—

